

Міністерство освіти і науки України
Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича
Географічний факультет
Кафедра географії та менеджменту туризму

**ІСТОРИКО-КУЛЬТУРНІ РЕСУРСИ М. ІВАНО-ФРАНКІВСЬК:
РЕКРЕАЦІЙНО-ТУРИСТИЧНЕ ВИКОРИСТАННЯ**

Кваліфікаційна робота

Рівень вищої освіти – перший (бакалаврський)

Виконала:

студентка IV курсу 410 групи
спеціальності 242 «Туризм і рекреація»
ОП «Міжнародний туризм»
Середюк Аліна Віталіївна

Керівник: доцент географічних наук,
професор **Кілінська Клавдія Йосифівна**

До захисту допущено:

Протокол засідання кафедри №__

від «__» _____ 202_р.

Зав. Кафедри _____ д. геогр. н., доцент Король О. Д.

Анотація

У сучасних умовах рекреаційно-туристична галузь України, зокрема культурний туризм в Івано-Франківську, набуває стратегічного значення для збереження національної ідентичності та регіонального розвитку.

У даній роботі досліджено теоретичні основи поняття «історико-культурні ресурси», їхню класифікацію та значення в туристичній діяльності. Проаналізовано історико-культурну спадщину Івано-Франківська, її складові — архітектурні пам'ятки, сакральні об'єкти, музеї, публічні простори та меморіальні місця. Розглянуто просторове розміщення об'єктів та їхню роль у формуванні туристичного іміджу міста. Особливу увагу приділено функціонуванню культурної спадщини в умовах воєнного часу, змінам у туристичній сфері та соціально-гуманітарному значенню об'єктів.

Ключові слова: Івано-Франківськ, історико-культурні ресурси, культурна спадщина, туризм, рекреація, воєнний стан, сталий розвиток.

Abstract

In the current context, Ukraine's recreational and tourism sector—particularly cultural tourism in Ivano-Frankivsk—plays a strategic role in preserving national identity and promoting regional development.

The thesis explores the theoretical foundations of the concept of "historical and cultural resources," their classification, and their significance in tourism activities. It analyzes the cultural heritage of Ivano-Frankivsk, including architectural monuments, sacred sites, museums, public spaces, and memorial places. The spatial distribution of these sites and their role in shaping the city's tourist image are examined. Particular attention is given to the functioning of cultural heritage in wartime conditions, changes in tourism flows, and the socio-humanitarian role of heritage objects.

Keywords: Ivano-Frankivsk, historical and cultural resources, cultural heritage, tourism, recreation, martial law, sustainable development.

Кваліфікаційна робота містить результати власних досліджень. Використання ідей, результатів і текстів наукових досліджень інших авторів мають посилання на відповідне джерело.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	5
Розділ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ТА МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ ВИВЧЕННЯ ІСТОРИКО-КУЛЬТУРНИХ РЕСУРСІВ	8
1.1 Історико-архітектурні ресурси: структура та сутність	8
1.2. Культурні ресурси: структура та зміст	13
1.3 Історичні передумови виникнення історико-культурних ресурсів	17
1.4 Алгоритм дослідження.....	20
Висновки до першого розділу	24
Розділ 2. РЕКРЕАЦІЙНО-ТУРИСТИЧНА ХАРАКТЕРНИКА ІСТОРИКО-КУЛЬТУРНИХ РЕСУРСІВ М. ІВАНО-ФРАНКІВСЬК.....	26
2.1 Рекреаційні історико-культурні ресурси м. Івано-Франківськ	26
2.2 Туристичні історико-культурні ресурси м. Івано-Франківськ.....	29
2.3 Пам'ятки та об'єкти історико-культурної спадщини світового та вітчизняного значення.....	34
Висновки до другого розділу.....	37
Розділ 3. АКТИВІЗАЦІЯ ВИКОРИСТАННЯ ІСТОРИКО-КУЛЬТУРНОЇ СПАДЩИНИ М. ІВАНО-ФРАНКІВСЬКА У ЗВ'ЯЗКУ З ВОЄННИМ ЧАСОМ	39
3.1 Сучасні особливості використання історико-культурних ресурсів у м. Івано-Франківськ.....	39
3.2 Використання історико-культурних ресурсів місцевими та зарубіжними туристами.....	42
3.3 Активізація туристичних потоків до історико-культурної спадщини м. Івано-Франківськ (на прикладі тимчасово переселеного населення)	46
Висновки до третього розділу	48
Розділ 4. ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ВИКОРИСТАННЯ ІСТОРИКО-КУЛЬТУРНИХ РЕСУРСІВ У РЕКРЕАЦІЙНО-ТУРИСТИЧНІЙ СФЕРІ М. ІВАНО-ФРАНКІВСЬКА.....	50

	4
4.1 Туристичні установи та організації м. Івано-Франківськ.....	50
4.2 Довоєнна ситуація рекреаційно-туристичного використання історико-культурних ресурсів м. Івано-Франківськ.....	53
4.3 Сучасна та перспективна ситуація рекреаційно-туристичного використання історико-культурних ресурсів м. Івано-Франківська	55
Висновки до четвертого розділу	57
ВИСНОВКИ.....	59
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	61
ДОДАТКИ.....	65

ВСТУП

Рекреаційно-туристична галузь є одним із пріоритетних напрямів соціально-економічного розвитку України, особливо в умовах сучасних викликів, спричинених збройною агресією, внутрішньою міграцією та змінами у світовому туристичному середовищі. У цих умовах зростає роль культурної спадщини як ресурсу для збереження національної ідентичності, зміцнення регіонального розвитку та формування позитивного іміджу країни. Одним із найбільш перспективних міст з огляду на розвиток культурного туризму є Івано-Франківськ адміністративний центр Івано-Франківської області, розташований на заході України.

Івано-Франківськ має глибоке історичне коріння. Засноване у 1662 році як фортеця Станіславів, місто було важливим військовим, політичним та торговельним центром Речі Посполитої, а пізніше Австро-Угорщини та Польщі. Упродовж століть воно перетворювалося на осередок культурного, духовного та національного життя Галичини. Сьогодні місто вирізняється унікальним архітектурним ансамблем, поєднанням стилів бароко, ренесансу, модерну та конструктивізму, а також живим культурним середовищем із численними музеями, галереями, фестивалями й театрами.

Історико-культурні ресурси Івано-Франківська охоплюють не лише об'єкти матеріальної культурної спадщини, такі як пам'ятки архітектури, сакральні споруди, фортифікаційні комплекси, а й нематеріальні компоненти традиції, звичаї, ремесла, фольклор. Усі ці ресурси є основою для формування якісного туристичного продукту. Водночас, саме поєднання історико-культурної спадщини з елементами рекреації, подієвого та пізнавального туризму дозволяє перетворити місто на потужний центр внутрішнього та міжнародного туризму.

Особливої актуальності тема набуває у зв'язку з воєнними подіями останніх років. Івано-Франківськ, ставши одним із ключових міст для прийому тимчасово переміщених осіб, отримав новий імпульс для розвитку місцевого туризму. Переселенці та волонтери виявляють зацікавлення до історії регіону,

його культурної спадщини, що створює нові виклики та можливості для туристичної інфраструктури міста.

Актуальність теми зумовлена тим, що ефективне використання історико-культурних ресурсів не лише сприяє розвитку туризму, але й виступає інструментом культурної дипломатії, регіонального розвитку, зміцнення громадської ідентичності. В умовах воєнного стану історико-культурна спадщина Івано-Франківська стає не лише фактором економічного зростання, а й важливим засобом збереження національної пам'яті та підтримки культурного духу населення.

Метою роботи є дослідження історико-культурних ресурсів м. Івано-Франківська як складової туристично-рекреаційного потенціалу регіону, з урахуванням сучасних умов та перспектив подальшого розвитку.

Завдання дослідження полягають у:

1. Визначенні теоретичних та методичних засад вивчення історико-культурних ресурсів;
2. Аналізі структури й сутності історико-архітектурних та культурних ресурсів та окресленні історичних передумов формування історико-культурної спадщини Івано-Франківська;
3. Розробці алгоритму дослідження культурної спадщини як об'єкта туристичного використання; оцінці сучасного стану та особливостей використання історико-культурних ресурсів у рекреаційно-туристичній діяльності міста;
4. Вивченні ролі внутрішньої міграції у зростанні інтересу до об'єктів історико-культурної спадщини і визначенні проблем і перспектив у сфері культурного туризму.

Об'єкт дослідження історико-культурні ресурси м. Івано-Франківськ.

Предмет дослідження рекреаційно-туристичне використання історико-культурної спадщини міста у воєнний та післявоєнний періоди.

Методи дослідження включають аналіз наукової літератури, порівняльно-історичний метод, системно-структурний підхід, а також використання емпіричних даних (статистичних матеріалів, анкетування,

спостереження) щодо туристичних потоків і функціонування туристичної інфраструктури.

Практичне значення дослідження полягає у можливості використання його результатів для розробки стратегій сталого розвитку туризму в Івано-Франківську, створення тематичних туристичних маршрутів, залучення інвестицій та популяризації міста як культурного центру України.

Структура роботи складається зі вступу, чотирьох розділів, висновків, 43 найменувань використаних джерел і 6 додатків.

Тема дипломної роботи є надзвичайно актуальною з огляду на нові виклики часу, зумовлені соціальними, політичними та безпековими змінами в Україні. Її реалізація дозволить запропонувати дієві механізми розвитку туристичної привабливості міста через збереження й популяризацію історико-культурної спадщини.

Розділ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ТА МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ ВИВЧЕННЯ ІСТОРИКО-КУЛЬТУРНИХ РЕСУРСІВ

1.1 Історико-архітектурні ресурси: структура та сутність

Історико-архітектурні ресурси є ключовим компонентом культурного ландшафту міста Івано-Франківськ, відображаючи не лише матеріальну, а й духовну спадщину регіону. Їхнє вивчення має важливе значення для розуміння процесів урбаністичного розвитку, формування міської ідентичності та становлення туристичної привабливості. У межах міста збереглося чимало унікальних архітектурних об'єктів, що походять з різних історичних епох від бароко та ренесансу до конструктивізму та модернізму. Така стилістична розмаїтість свідчить про динамічний розвиток Івано-Франківська як багатокультурного центру, який формувався під впливом польської, австрійської, української, єврейської та вірменської традицій.

Серед архітектурних домінант міста варто назвати Івано-Франківську ратушу, яка є унікальним прикладом конструктивізму з елементами ар-деко і нині виконує функцію краєзнавчого музею. Ратуша не тільки є символом міста, а й важливим об'єктом культурної пам'яті, що відтворює адміністративно-політичне минуле регіону [21, с. 150]. Особливої уваги заслуговують сакральні споруди Кафедральний собор Воскресіння Христового та колишній єзуїтський костел Пресвятого Серця Ісуса, які слугують осередками релігійного життя та пам'ятками архітектурної спадщини національного значення [30, с. 49]. Багато з них зберегли первісні конструкції та декоративні елементи, що підкреслює їх автентичність і історичну цінність.

Історико-архітектурні ресурси мають складну внутрішню структуру, що охоплює як окремі об'єкти, так і цілі історичні квартали. У центрі міста зберігся компактний архітектурний ансамбль, сформований у XVIII–XIX століттях, із тісною забудовою, брукованими вулицями та класичними фасадами. Це дозволяє говорити про Івано-Франківськ як про місто з високим ступенем

збереження історичного середовища, яке створює просторову цілісність і формує унікальну естетичну атмосферу [36, с. 89].

Ресурсна сутність архітектурної спадщини полягає не лише у статичному збереженні об'єктів, а й у їх функціональному включенні до сучасного урбаністичного життя. Частина історичних будівель адаптована під музеї, виставкові простори, готелі та кав'ярні, що дозволяє поєднувати охорону культурної спадщини з економічною вигодою для міста [40, с. 104]. Така практика активізує міждисциплінарну взаємодію між архітектурою, історією, туризмом і культурною політикою, створюючи умови для стійкого розвитку Івано-Франківська як міста з глибокими культурними коренями та сучасним туристичним баченням.

Інституційно охорона історико-архітектурних ресурсів міста регламентується як на державному, так і на місцевому рівнях. Відповідно до Порядку ведення Державного реєстру нерухомих пам'яток України, затвердженого наказом Міністерства культури України № 1126 від 10.12.2015 року, значна частина об'єктів Івано-Франківська занесена до переліку пам'яток місцевого та національного значення [12]. Крім того, стратегія розвитку туризму до 2026 року акцентує увагу на потребі збереження культурного середовища як ключового чинника конкурентоздатності українських міст у сфері туризму [25, с. 12].

Незважаючи на високий потенціал, історико-архітектурні ресурси Івано-Франківська потребують системного підходу до відновлення, популяризації та впровадження в туристичні маршрути. Проблемними залишаються питання фінансування реставраційних робіт, впорядкування зони охорони пам'яток, а також підвищення рівня обізнаності місцевого населення щодо цінності історичного середовища [39, с. 83]. У контексті воєнного часу особливого значення набуває необхідність переосмислення ролі архітектурної спадщини як чинника єднання та духовної опори для громади.

Архітектурні ресурси Івано-Франківська це не лише історичне минуле, а й реальний потенціал для соціального, культурного та економічного розвитку. Подальше дослідження цих об'єктів має ґрунтуватися на поєднанні історико-

культурного підходу з рекреаційною функціональністю, що дозволить створити збалансовану модель використання архітектурної спадщини міста в інтересах громади, туристичної галузі та державної культурної політики.

Прикладом ефективного використання історико-архітектурного ресурсу може слугувати трансформація комплексу колишнього єзуїтського колегіуму, де нині розміщується обласна філармонія і музейні експозиції. Завдяки цьому об'єкт, який ще у середині XX століття вважався аварійним, не лише збережено, але й перетворено на сучасний культурний центр із розвиненою туристичною інфраструктурою [44, с. 52]. Інший успішний кейс використання будівель залізничного вокзалу та прилеглого району як точки старту для екскурсій по історичному центру міста, що сприяє логістичному комфорту туристів і підвищенню економічної ефективності культурного туризму [43, с. 40].

Роль архітектурної спадщини у формуванні туристичного іміджу Івано-Франківська підкреслюється й у роботах сучасних українських дослідників, які наголошують на потребі збереження історичних забудов як важливого ресурсу міжрегіональної конкуренції та культурного брендингу [24, с. 91]. За останні роки спостерігається зростання інтересу до теми ревіталізації старих міських кварталів, створення пішохідних зон навколо історичних пам'яток, адаптації інтер'єрів старовинних будівель для освітніх та креативних потреб.

У сучасних умовах, коли частина культурної спадщини України опинилася під загрозою знищення через воєнні дії, місто Івано-Франківськ виступає унікальним прикладом безпечного і привабливого простору для збереження та осмислення історичних ресурсів. Саме тому все більше туристів, включно з внутрішньо переміщеними особами, обирають це місто як місце для відпочинку, пізнання історії та інтеграції в культурне середовище [42, с. 75].

На тлі зростання попиту на культурний туризм перед міською владою постають нові виклики щодо інтеграції історико-архітектурної спадщини у стратегії сталого розвитку. Актуальним є впровадження цифрових технологій таких як віртуальні тури, мобільні застосунки для самостійного ознайомлення з об'єктами, QR-навігація та аудіогіди, які забезпечують доступність культурної

інформації широкій аудиторії. Залучення молоді, студентства та креативного класу до збереження спадщини шляхом участі у реставраційних ініціативах, культурних проектах і громадських платформах дозволяє формувати відповідальне ставлення до історико-культурного середовища не лише як до об'єкта охорони, але й як до ресурсу сучасного урбаністичного мислення [41, с. 59].

Архітектурна спадщина Івано-Франківська розкривається не лише через матеріальні об'єкти, а й у взаємодії з людьми, простором і часом. Вона потребує нової парадигми розвитку не як «мертвого каміння», що стоїть осторонь сучасного життя, а як живої основи ідентичності, економічної активності й міжкультурного діалогу.

Таблиця 1.1

Таблиця історико-архітектурних ресурсів м. Івано-Франківськ

<i>Назва об'єкта</i>	<i>Стиль / період</i>	<i>Короткий опис</i>	<i>Стан збереження / використання</i>
Ратуша	Конструктивізм з елементами ар-деко (1935)	Центральна адміністративна будівля міжвоєнного періоду, сьогодні функціонує як краєзнавчий музей.	Добре збережена, відкритий доступ, туристичний центр
Кафедральний собор Воскресіння Христового	Бароко, XVII–XVIII ст.	Колишній костел єзуїтів, головна сакральна споруда міста, пам'ятка національного значення.	Функціонує як собор УГКЦ, реставрований, діючий храм
Вірменська церква	Ренесанс, XVII ст.	Одна з найдавніших сакральних споруд, пов'язана з	Частково відновлена, діє як художня галерея

		вірменською діаспорою.	
Вулиця Шевченка	Сецесія / модерн, кінець XIX поч. XX ст.	Історична забудова буржуазного характеру з кам'яницями, декором і балконами, одна з «атмосферних» вулиць.	Забудова збережена частково, потребує регенерації
Вежа Бастіону	Фортифікації, XVII ст.	Частина оборонного комплексу Станіславської фортеці. Відновлена у складі сучасного арт-центру «Бастіон».	Реконструйована, діючий виставково-туристичний об'єкт
Вокзальний район	Кінець XIX поч. XX ст.	Комплекс споруд залізничного вузла та житлових будівель працівників залізниці, включає вокзал, депо, готель, казарми.	Вокзал функціонує, інші споруди в різному технічному стані
Площа Міцкевича та довколишні квартали	Еклектика / неоренесанс, XIX–XX ст.	Історичне ядро міста з високою щільністю культурних і торговельних об'єктів.	Збережено фасади, активно використовується туристично
Колегіум єзуїтів (тепер обласна філармонія)	Бароко / XVIII ст.	Історичний навчальний заклад, адаптований для культурних подій та	Реставрований, діючий

		концертів, активно використовується в міському житті.	
--	--	---	--

1.2. Культурні ресурси: структура та зміст

Культурні ресурси міста Івано-Франківськ формують складне й багатогранне явище, що охоплює як матеріальні об'єкти, так і нематеріальні прояви духовного життя громади. Вони включають у себе елементи культурної інфраструктури, такі як театри, музеї, бібліотеки, виставкові простори, заклади мистецької освіти, а також культурні практики фольклор, обряди, традиції, ремесла та форми самовираження громади. На відміну від суто архітектурних пам'яток, культурні ресурси містять значно ширший спектр динамічних і міждисциплінарних проявів, що здатні не лише зберігати, а й відтворювати й трансформувати культурну пам'ять міста [1, с. 47].

У післявоєнний та пострадянський періоди Івано-Франківськ зберіг важливу роль як регіональний осередок мистецького й освітнього життя. Відкриття в місті таких закладів як Івано-Франківський академічний обласний український музично-драматичний театр ім. Івана Франка, Обласна філармонія ім. Іри Маланюк, Обласна універсальна наукова бібліотека ім. І. Франка, Краєзнавчий музей та Літературний музей Івана Франка є свідченням цілеспрямованої культурної політики, що реалізовується на місцевому рівні [35, с. 169].

Особливої уваги заслуговує розвиток культурно-подієвого туризму, який у Івано-Франківську реалізується через проведення мистецьких фестивалів, театральних форумів, днів вуличної музики, пленерів та виставок. Наприклад, щорічні події «Porto Franko», «Карпатський простір», фестиваль документального кіно «Docudays UA» у регіоні стали майданчиками не лише для культурного дозвілля, а й для міжкультурного обміну та креативної взаємодії митців, туристів і місцевої спільноти [37, с. 43].

Культурні ресурси Івано-Франківська є потужним інструментом формування бренду міста. Через збереження народної творчості, популяризацію гуцульської спадщини, розвитку фольклорних шкіл, ремісничих майстерень та локальних брендів, наприклад, студій кераміки, лялькарства чи вишивання, місто вибудовує власний унікальний культурний код. При цьому варто враховувати значення нематеріальної культурної спадщини, зокрема звичаїв, пісенних традицій, гастрономічної культури, локальних легенд, які є не менш значущими в контексті туристичного досвіду, ніж матеріальні об'єкти [30, с. 50].

В умовах повномасштабної війни культурні ресурси Івано-Франківська стали не лише способом збереження ідентичності, а й засобом психоемоційної підтримки, об'єднання громади та засобом комунікації з внутрішньо переміщеними особами. Діяльність міських бібліотек, культурних центрів, коворкінгів, що стали майданчиками для лекцій, психологічної допомоги, майстер-класів для переселенців, слугує прикладом трансформації культурного простору відповідно до нових викликів часу [42, с. 74]. Багато культурних ініціатив реалізуються за підтримки волонтерських об'єднань, муніципалітету та міжнародних партнерів, що дає змогу місту зберігати статус активного культурного середовища навіть у період кризи.

Культурні ресурси як цілісна система поєднують у собі минуле, сучасне та потенціал для майбутнього. Вони потребують не лише збереження, а й активного впровадження в інноваційні формати туристичної діяльності, інтеграції у віртуальні простори, використання цифрових технологій для популяризації місцевої культури, а також створення нових форм презентації нематеріальної спадщини через подієві тури, гастрономічні маршрути, культурні квести, інтерактивні музеї та віртуальні екскурсії.

Глибше розуміння ролі культурних ресурсів як основи сучасної туристичної пропозиції міста стає ключовим для формування конкурентоспроможної туристичної дестинації, яка зберігає локальні особливості та водночас відповідає вимогам сучасного туриста. Важливо, щоб культурні ресурси не залишались у статусі «фонові» частини міського

простору, а трансформувалися у засоби активної взаємодії через інтерактивні виставки, живу реконструкцію історичних подій, креативні арт-резиденції, фестивальні формати, вуличне мистецтво та театралізовані екскурсії.

Особливого значення набуває розвиток інституційної мережі, що працює з культурними ресурсами не лише як із надбанням минулого, а як із потужним інструментом соціального впливу. До таких суб'єктів належать як державні та комунальні заклади культури, так і громадські ініціативи, локальні туроператори, мистецькі студії, освітні заклади, а також незалежні митці. Саме синергія зусиль цих середовищ дозволяє культурним ресурсам не втрачати актуальності, постійно оновлюватися відповідно до соціальних змін і бути здатними до інклюзії нових сенсів і аудиторій [24, с. 90].

Культурні простори Івано-Франківська в умовах сучасності це не лише стаціонарні інституції, але й мобільні платформи, які діють у просторі міста та за його межами. Наприклад, розвиток таких ініціатив як мобільні бібліотеки, вуличні кінопокази, арт-пікніки та подорожуючі виставки свідчить про гнучкість міського культурного середовища та його здатність охоплювати широкі верстви населення, включно з туристами та тимчасово переміщеними особами. Такі підходи сприяють деконцентрації культурного життя, виходу його за межі центрів і охоплення периферійних районів, що є надзвичайно важливим у контексті формування соціально згуртованої громади [38, с. 20].

Усі ці процеси дають змогу говорити про культурні ресурси не лише як про туристичний капітал, але й як про основу гуманітарної стійкості регіону. Їх належна інтеграція в туристичну політику міста сприяє зміцненню іміджу Івано-Франківська як сучасного культурного центру, здатного поєднувати історичну тяглість із відкритістю до змін, збереження традицій з креативним підходом до їх трансформації. Надалі необхідним є напрацювання ефективних моделей взаємодії між представниками туристичної галузі та культурної сфери, впровадження програм підтримки культурного підприємництва, створення локальних брендів і платформ для діалогу між громадою, владою та митцями, що дозволить глибше осмислити значення культури як рушійної сили соціального та економічного розвитку регіону. Таким чином, культурні ресурси

Івано-Франківська відіграють надзвичайно важливу роль у формуванні туристичної привабливості міста, виступаючи не лише як об'єкти пізнання чи споглядання, але й як живе середовище, що постійно оновлюється та взаємодіє з відвідувачами.

Таблиця 1.2

Типи культурних ресурсів у місті

<i>Категорія ресурсу</i>	<i>Приклади в Івано-Франківську</i>	<i>Форма туристичного використання</i>
Музеї та виставкові простори	Краєзнавчий музей, Літературний музей І. Франка, Центр сучасного мистецтва	Тематичні екскурсії, освітні програми, музейні тури
Театри та концертні зали	Театр ім. І. Франка, Обласна філармонія, муніципальна капела	Подієвий туризм, вечірні культурні програми
Бібліотеки та культурні центри	Обласна бібліотека ім. І. Франка, простір «Параграф», Центр патріотичного виховання	Освітні заходи, презентації, зустрічі з діячами культури
Традиційні свята, фестивалі	Porto Franko, Карпатський простір, Різдвяний ярмарок, День міста	Культурно-подієвий туризм, гастрономічний туризм
Фольклор та нематеріальна спадщина	Гуцульські співи, традиційні ремесла, майстер-класи з вишивки, гончарства, лялькарства	Майстер-класи, інтерактивні заняття, фольклорні вечори
Креативні простори та вуличне мистецтво	«Промприлад.Реновація», галерея «Часопис», стріт-арт у середмісті, мобільні арт-простори	Урбан-туризм, арт-маршрути, фототури

1.3 Історичні передумови виникнення історико-культурних ресурсів

Формування історико-культурних ресурсів Івано-Франківська тісно пов'язане з його геополітичним розташуванням, політичною та релігійною історією регіону, впливом численних етнокультурних традицій та європейських архітектурно-мистецьких тенденцій. Засноване у 1662 році як фортеця Станіславів, місто від початку свого існування відігравало роль стратегічного та торговельного центру в межах Речі Посполитої, згодом Австро-Угорщини, Польської держави і, зрештою, у складі радянської України. Така багат шарова політична історія створила передумови для накопичення широкого спектру історико-культурних проявів, що й стали фундаментом сучасної культурної інфраструктури [35, с. 166].

У XVII столітті місто було засноване польським магнатом Анджеєм Потоцьким як укріплений бастіон, а вже незабаром перетворилося на резиденцію шляхетської родини з усіма відповідними атрибутами замками, палацами, ринковими площами, католицькими костелами, монастирями та адміністративними будівлями. Саме цей період започаткував традицію формування урбаністичного простору довкола сакральних і цивільних центрів, які збереглися до нашого часу у вигляді міської Ратуші, фортифікаційних залишків, площі Ринок та церковної забудови [44, с. 51].

Протягом XVIII–XIX століть у період австрійського панування місто активно розвивалося як освітньо-культурний осередок, зокрема завдяки реформам Марії-Терезії та Йосифа II, які сприяли модернізації освіти, розвитку театрального та музичного мистецтва, появи друкарень, бібліотек, громадських зібрань. Це стало основою для виникнення нового типу культурних ресурсів інституційного, що включає театри, музичні товариства, освітні та культурно-просвітницькі організації, бібліотеки [24, с. 90].

У період міжвоєнної Польщі Івано-Франківськ (тоді Станіславів) став важливим адміністративним центром Східної Галичини. У цей час місто активно забудовувалося згідно з урбаністичними стандартами європейських столиць: формувалися нові райони з модерністською архітектурою,

функціонували кінотеатри, кав'ярні, розвивалося мистецьке життя, відкривалися художні школи та виставкові зали. Середовище міжвоєнного модерну сьогодні репрезентують численні житлові будинки, вокзал, будівля Ратуші в її сучасному вигляді, а також об'єкти, пристосовані для культурної діяльності як-от філармонія [33, с. 99].

Радянський період значною мірою вплинув на трансформацію культурного ландшафту Івано-Франківська, зокрема через ідеологічну переорієнтацію, секуляризацію сакральних споруд, створення музеїв революції, парків культури, палаців піонерів. Водночас саме в цей період було збудовано обласну бібліотеку, театр ім. Івана Франка, художній музей, а також сформовано мережу шкіл естетичного виховання. Таким чином, зберігаючи ідеологічну заданість, радянська культурна політика водночас створила інфраструктурну базу, яка нині використовується для реалізації сучасних культурних ініціатив [27, с. 93].

Після здобуття незалежності Україною в 1991 році, місто пережило новий етап культурного відродження. Було повернуто історичні назви, відреставровано сакральні споруди, відновлено діяльність церков і монастирів, відкрито нові музеї та галереї. Особливо значущими стали процеси локальної ідентифікації, пов'язані з усвідомленням ролі Івано-Франківська як осередку українського національного руху, місця пам'яті, міста видатних митців, політиків, освітян. Цей період також позначився поживавленням фестивального руху, розвитком приватних культурних ініціатив, становленням креативних просторів і музеїв нового типу, орієнтованих на інтерактивність і міждисциплінарність [30, с. 52].

Із початком повномасштабного вторгнення РФ в Україну, культурні ресурси Івано-Франківська набули додаткового значення. Вони стали осередками консолідації громади, просторами для інтеграції внутрішньо переміщених осіб, а також платформами для рефлексії, критичного осмислення минулого й сучасності. Музеї, театри, бібліотеки адаптували свою роботу під запити воєнного часу, надаючи приміщення для волонтерських ініціатив, допомоги переселенцям, психологічних центрів підтримки. Така трансформація

лише підкреслює глибоку історичну укоріненість культурних інституцій у життя міста та їхню здатність залишатися актуальними за будь-яких умов [42, с. 75].

Отже, історико-культурні ресурси Івано-Франківська виникли як результат взаємодії різноманітних історичних обставин, імперських і національних впливів, урбаністичних та мистецьких процесів, що протягом століть формували неповторне культурне обличчя міста. Ця спадщина сьогодні виступає не лише об'єктом охорони, але й активно використовується як платформа для туристичного, культурного та громадського розвитку, що створює передумови для цілісного бачення міського простору як живого архіву історичних подій, культурних трансформацій і соціальних змін. Івано-Франківськ, як культурне ядро Прикарпаття, демонструє рідкісну спадкоємність поколінь і збереження глибинних традицій, що зумовлено не лише політичними чи економічними факторами, а насамперед стійкою культурною свідомістю громади [39, с. 82].

Пам'ятки архітектури та культури, які сьогодні є туристичними об'єктами, колись виконували зовсім інші функції адміністративні, військові, освітні, сакральні. Наприклад, колегіум єзуїтів, який був духовно-освітнім центром у XVIII столітті, за радянських часів використовувався як склади, а сьогодні виконує культурно-мистецьку функцію як обласна філармонія [33, с. 100].

Не менш важливими є культурні ландшафти, сформовані на перетині природного середовища та історичної забудови. Місцеві парки, сквери, бульвари часто мають історичне походження, пов'язане з іменами визначних діячів, історичними подіями або пам'ятками архітектури, які їх оточують. Так, парк імені Тараса Шевченка виник як міський сад ще в австрійський період і донині виконує рекреаційно-культурну функцію, залишаючись елементом безперервного міського спадкоємства [36, с. 88].

Окремо варто наголосити на поліетнічному складнику культурної історії Івано-Франківська. Місто в різні періоди свого існування було осередком польської, єврейської, вірменської, німецької культур. Наявність синагог,

вірменських храмів, польських костелів, могил національних діячів різних етносів не лише збагачує туристичну карту міста, а й свідчить про толерантність, характерну для міського середовища Галичини [31, с. 126].

Окремою історичною умовою, яка сприяла виникненню унікальних культурних ресурсів, є роль Івано-Франківська як осередку національного руху у ХХ столітті. Саме тут формувалися осередки «Просвіти», діяли українські школи, друкарні, театри, редакції періодичних видань. Протягом радянського періоду чимало цих ресурсів були знищені або маргіналізовані, однак із 1990-х років відбувається їхнє активне повернення в культурний простір міста. Зокрема, відновлено діяльність товариства «Просвіта», відкрито музеї репресованих, створено меморіальні комплекси, з'явилися громадські ініціативи з вивчення місць пам'яті, пов'язаних із діяльністю ОУН–УПА, політичними репресіями, боротьбою за незалежність [26, с. 37].

Крім того, важливо враховувати вплив локальної еліти, яка у різні періоди виступала не лише меценатами культурних проєктів, а й ідейними носіями нових освітніх і мистецьких моделей. Саме завдяки їхнім ініціативам у місті виникали друкарні, навчальні заклади, виставкові зали. Наприклад, родина Потоцьких не лише заснувала місто, а й активно сприяла залученню до Станіслава митців, архітекторів, священнослужителів, які створювали фундамент для подальшого культурного розвитку [44, с. 50].

Історико-культурні ресурси Івано-Франківська не є випадковим зібранням пам'яток або мистецьких інституцій. Вони формувалися протягом кількох століть як результат органічної взаємодії міської громади, політичних влад, релігійних спільнот, освітянських ініціатив і мистецьких рухів. Розуміння цих передумов є ключем до сучасного підходу в їх використанні, збереженні та переосмисленні в контексті туристичного потенціалу міста.

1.4 Алгоритм дослідження

Дослідження історико-культурних ресурсів у контексті їх рекреаційно-туристичного використання передбачає застосування міждисциплінарного підходу, який поєднує принципи культурології, історії, географії, урбаністики

та економіки. Такий підхід дозволяє не лише описати об'єкти спадщини, але й виявити механізми їх трансформації, адаптації, сприйняття туристами та використання у туристичному продукті міста. Алгоритм дослідження у цій роботі ґрунтується на логіці поетапного аналізу з урахуванням особливостей історико-культурного середовища Івано-Франківська.

Першим кроком виступає аналіз джерельної бази, який включає вивчення нормативно-правових актів, наукової літератури, статистичних матеріалів, офіційних звітів, даних туристичних організацій, локальних досліджень та краєзнавчих публікацій. На цьому етапі відбувається систематизація понять «історико-культурний ресурс», «туристичний потенціал», «культурна спадщина», «нематеріальні ресурси» тощо, а також здійснюється компаративний огляд сучасних методологічних підходів до вивчення спадщини [1, с. 44; 24, с. 90].

Наступним етапом є локалізація об'єктів дослідження. На цьому рівні визначається конкретний перелік історико-культурних ресурсів у межах Івано-Франківська, що становлять інтерес для туристів. Це включає пам'ятки архітектури, музеї, театри, сакральні споруди, простори вуличного мистецтва, культурні центри, а також об'єкти нематеріальної спадщини фольклор, традиції, гастрономію, мистецькі практики. Локалізація відбувається як за офіційними реєстрами (наприклад, Реєстр нерухомих пам'яток України [12]), так і на основі польових досліджень, включно з фотофіксацією, картографуванням, інтерв'юванням місцевих мешканців і туристів.

Паралельно проводиться оцінка стану збереженості, доступності та привабливості кожного об'єкта. Цей блок роботи передбачає застосування якісних і кількісних методів, зокрема експертного оцінювання, анкетування, спостереження, аналізу відгуків користувачів на туристичних платформах [42, с. 75].

Окремо досліджується система туристичних маршрутів, що охоплюють історико-культурні об'єкти міста. З'ясовується, які ресурси активно використовуються в екскурсійній діяльності, а які залишаються поза увагою туристів. Таке дослідження дозволяє виявити потенціал для розширення

маршрутів, створення нових тематичних напрямів (наприклад, «Слідами єзуїтів», «Фортифікації міста», «Міста творчості», «Вірменська спадщина» тощо), а також виявити диспропорції у туристичному навантаженні [30, с. 53].

Завершальний етап алгоритму полягає у формуванні узагальнених висновків і рекомендацій щодо активізації використання історико-культурних ресурсів у рекреаційно-туристичній сфері міста. Тут враховується інтеграція культурної спадщини в сучасну міську політику, впровадження цифрових рішень, розвиток культурного підприємництва, участь громади у збереженні спадщини, а також можливості міжнародного партнерства. Ці рекомендації базуються не лише на теоретичному аналізі, але й на вивченні практичного досвіду міст України та Європи, що реалізують моделі сталого культурного туризму [25, с. 14; 26, с. 38].

Особливу увагу в алгоритмі займає етична складова дослідження: важливо враховувати думку локальних спільнот, релігійних громад, творчих колективів, оскільки культурна спадщина є делікатним простором, що потребує не лише збереження, але й поваги до історичної автентичності та ціннісних переконань. Залучення громадськості на всіх етапах від обліку до експонування виступає ключовою умовою сталого підходу до туристичної інтеграції спадщини [38, с. 21].

Отже, комплексний алгоритм дослідження історико-культурних ресурсів Івано-Франківська в межах цієї дипломної роботи охоплює методологічне, польове, аналітичне й прогностичне осмислення проблематики. Це дозволяє створити цілісну базу знань, яка стане основою для наступного розділу, присвяченого безпосередньо характеристиці історико-культурних ресурсів міста як елементів рекреаційної та туристичної інфраструктури.

Таблиця 1.3

Алгоритм дослідження історико-культурних ресурсів м. Івано-Франківськ

<i>Етап</i>	<i>Суть етапу</i>	<i>Очікувані результати</i>
1. Аналіз джерельної бази	Вивчення наукової літератури,	Систематизація понять і методологічних підходів до

	нормативно-правових актів, статистики, офіційних звітів	дослідження
2. Локалізація об'єктів	Визначення культурних ресурсів міста на основі реєстрів, карт, спостереження, інтерв'ю	Формування переліку об'єктів дослідження з географічною прив'язкою
3. Оцінка стану ресурсів	Дослідження збереженості, доступності, туристичної привабливості об'єктів	Аналітичні висновки про потенціал та проблеми функціонування ресурсів
4. Аналіз туристичних маршрутів	Огляд існуючих екскурсій, тематичних турів, аналіз попиту	Виявлення перспектив розширення туристичної пропозиції
5. Формування рекомендацій	Розробка практичних пропозицій щодо розвитку рекреаційного туризму	Програма активізації використання культурних ресурсів у туризмі
6. Залучення громадськості	Співпраця з громадами, митцями, релігійними організаціями, локальними ініціативами	Підвищення рівня прийняття рішень, збереження автентичності культурного простору

Висновки до першого розділу

У першому розділі дипломної роботи було здійснено теоретико-методологічне обґрунтування дослідження історико-культурних ресурсів у контексті їх рекреаційно-туристичного використання. З'ясовано, що історико-культурні ресурси становлять складний, багаторівневий феномен, який включає як матеріальні об'єкти (архітектурні пам'ятки, фортифікаційні споруди, музеї, театри), так і нематеріальні складові (фольклор, звичаї, традиції, культурні практики). У місті Івано-Франківськ ці ресурси мають унікальну цінність завдяки їх багатошаровій історії, поліетнічному походженню та безперервному культурному розвитку протягом кількох століть.

Поглиблений аналіз історико-архітектурних ресурсів міста показав, що вони не тільки становлять об'єкти культурної спадщини, але й активно інтегровані в сучасний туристичний простір. Вони утворюють цілісне архітектурне середовище, яке є основою формування естетичного обличчя міста, його культурної ідентичності та туристичної привабливості. Такі об'єкти, як Ратуша, Кафедральний собор Воскресіння Христового, бастіон і сакральна забудова, не просто зберегли свою історичну автентичність, а й набули нових функціональних значень у контексті рекреації, культури та просвіти.

Було виявлено, що культурні ресурси Івано-Франківська є не лише елементами культурної політики, але й інструментом соціальної мобілізації, формування ідентичності та економічного розвитку в умовах сучасних викликів, включно з воєнним часом. Їхній динамізм і здатність до переосмислення та інновацій забезпечують сталу присутність культури в публічному просторі та туристичному середовищі.

Розгляд історичних передумов виникнення історико-культурних ресурсів дозволив виявити глибинні джерела формування культурного потенціалу Івано-Франківська. Було доведено, що історико-культурні ресурси не є випадковими або штучно створеними, а постали як результат багатовікової еволюції міста в умовах змінних політичних режимів, релігійних та етнічних впливів.

Окреслено алгоритм дослідження культурної спадщини міста, який охоплює етапи аналітичного, польового, методологічного та прогностичного характеру. Запропонований алгоритм забезпечує системний підхід до оцінки, локалізації, інтерпретації та інтеграції історико-культурних ресурсів у сучасну туристичну діяльність.

Отже, можна стверджувати, що історико-культурні ресурси Івано-Франківська мають потужний потенціал для використання в рекреаційно-туристичній сфері. Водночас ефективність їх реалізації залежить від здатності поєднувати історичну достовірність із вимогами сучасного туриста, інтегрувати культуру в економічну модель розвитку міста та формувати інклюзивне середовище, відкрите для сприйняття, збереження та переосмислення спадщини.

Розділ 2. РЕКРЕАЦІЙНО-ТУРИСТИЧНА ХАРАКТЕРНИКА ІСТОРИКО-КУЛЬТУРНИХ РЕСУРСІВ М. ІВАНО-ФРАНКІВСЬК

2.1 Рекреаційні історико-культурні ресурси міста Івано-Франківськ

Сучасна модель розвитку туристичної сфери передбачає гармонійне поєднання рекреаційної функції з культурною та пізнавальною складовою. У цьому контексті місто Івано-Франківськ демонструє значний потенціал як рекреаційна дестинація з високим рівнем доступу до історико-культурної спадщини. Рекреаційні історико-культурні ресурси міста охоплюють не лише суто туристичні об'єкти, але й простори відпочинку, озеленені зони з історичним змістовим навантаженням, адаптовані для розслаблення, прогулянок, культурного дозвілля та споглядання [1, с. 45].

Міський простір Івано-Франківська сформований таким чином, що культурні об'єкти інтегровані в рекреаційне середовище. Наприклад, територія навколо міського озера, зокрема парк імені Тараса Шевченка, є не лише популярною зоною відпочинку, а й культурно-меморіальним простором, де розташовані скульптурні композиції, пам'ятники, виставкові локації та зона для фестивалів [36, с. 88]. Таким чином, простір відпочинку перетворюється на багатофункціональний ресурс із можливістю рекреації, культурного споживання та візуального діалогу з історією.

Значний рекреаційний потенціал мають також історичні вулиці й площі, які зберегли свою первісну архітектуру, але при цьому набули сучасного туристичного функціоналу. Такі локації як площа Ринок, вулиця Незалежності (так званий «Стометрівка»), сквер Міцкевича це не лише об'єкти урбаністичної структури, а й унікальні простори взаємодії між містом і його мешканцями, а також між туристами й історичним ландшафтом [43, с. 41].

Інтеграція історико-культурної спадщини в простори щоденного відпочинку є характерною рисою саме для Івано-Франківська. Зокрема, елементи історичного середовища бастіон, залишки міських мурів, ратуша

використовуються як платформи для проведення ярмарків, художніх акцій. У рамках проекту «Станіславський бастион» було не лише відреставровано частину оборонних споруд XVII століття, а й створено сучасний арт-простір, де відвідувачі мають змогу відпочивати, спілкуватися, споживати культурний продукт у комфортному середовищі [44, с. 53].

Окрему групу рекреаційних історико-культурних ресурсів становлять простори сакрального та меморіального значення. Вони, як правило, не орієнтовані безпосередньо на розваги, однак виконують важливу психологічну, духовну й емоційну функцію, стаючи місцями спокою, внутрішнього діалогу, рефлексії. Такі об'єкти як Меморіальний сквер, площа біля Кафедрального собору Воскресіння Христового, територія біля пам'ятника Івану Франку це локації, які поєднують історичну пам'ять, сакральність і щоденну пішохідну активність. Їхнє використання у туристичному маршруті створює ефект «культурної рекреації» спокійного, естетичного відпочинку з історичним змістом [30, с. 50].

Івано-Франківськ, як місто середнього розміру з високим рівнем пішохідної доступності, має суттєву перевагу в інтеграції рекреаційних ресурсів у структуру культурного середовища. Це дозволяє туристам не лише відвідувати об'єкти за чітко визначеними маршрутами, але й вільно досліджувати простір міста у власному ритмі.

Рекреаційні історико-культурні ресурси Івано-Франківська становлять інтегральну частину туристичної системи міста. Їхня цінність полягає не лише у фізичній доступності чи привабливості, але й у здатності створювати умови для якісного, осмисленого відпочинку, що базується на поєднанні культурного досвіду та емоційного комфорту. Важливим аспектом є те, що рекреаційна функція історико-культурних об'єктів не є вторинною або додатковою навпаки, у багатьох випадках вона інтегрована в саму суть їхнього існування. Наприклад, простір навколо пам'ятника Івану Франку біля обласної філармонії це не лише місце вшанування національного генія, але й зона для спокійного відпочинку, де часто можна побачити туристів, що читають, студентів, які

готуються до занять, або мешканців, які проводять час у тиші серед культурного контексту [30, с. 52].

Ці простори формують так звану «тиху рекреацію» формат дозвілля, що не передбачає шумних активностей, але сприяє рефлексії, ментальному розвантаженню, спогляданню культурної краси. В умовах сьогодення, коли ментальне здоров'я стало не менш важливим, ніж фізичне, такі ресурси набувають нової ваги, особливо для внутрішньо переміщених осіб, які знаходять у подібних локаціях відчуття безпеки та емоційного балансу [42, с. 74].

До особливої категорії рекреаційно-культурних ресурсів слід віднести території навколо культових споруд, що активно використовуються як відкриті майданчики для святкових заходів. На прикладі Великоднього ярмарку, що проходить щороку на площі перед Катедрою, можна побачити, як сакральний простір об'єднується з народною традицією, гастрономічною культурою та туристичною активністю. Подібна синергія дозволяє розширити функціональне навантаження історичних об'єктів, не порушуючи їхньої автентичності [38, с. 20].

Інші приклади сквери та бульвари у старій частині міста, які мають історичну цінність через своє походження та оточення. Зокрема, бульвар Тараса Шевченка є елементом міського планування австрійського періоду, і його використання в якості міського променаду, де розташовані вуличні скульптури, мистецькі інсталяції та кав'ярні, перетворює цей простір на унікальну форму «відкритого музею» під відкритим небом. Тут формується новий тип культурного споживання вільне, неплановане, але змістовне перебування в історичному середовищі [1, с. 46].

Наразі простежується тенденція до зростання кількості туристів, які обирають саме такий формат мандрівок неквапливий, інтерактивний, наповнений візуальними, емоційними та культурними враженнями. Це створює попит на розвиток нових типів рекреаційних маршрутів: самостійних пішохідних прогулянок із QR-навігацією, міських квестів, гастрономічних карт історичного центру, фотомаршрутів по історичних арках, подвір'ях та фасадах.

У цьому контексті культурна рекреація стає способом не лише пізнання міста, а й проживання його як простору особистого досвіду [41, с. 60].

Дедалі більшої популярності набуває і практика урбаністичної медитації прогулянки історичним центром міста із фокусом на споглядання деталей архітектури, спокійне сидіння на лавках біля пам'яток, роздуми біля релігійних об'єктів. Цей тип рекреації органічно поєднується з інтересом до культурної спадщини та створює ефект «повільного туризму», який є не менш економічно вигідним, ніж динамічні форми екскурсійного обслуговування.

Отже, простір міста Івано-Франківськ функціонує як складна мозаїка культурних вражень, архітектурних сенсів та рекреаційної гармонії. Рекреаційні історико-культурні ресурси тут не є ізольованими зонами, а вплетені в повсякденне життя, мають гнучкі сценарії використання та постійно оновлюються за участі громади, бізнесу й туристичної індустрії. У цьому полягає їхня стратегічна цінність для розвитку міста як осередку сталого, комфортного, доступного культурного туризму.

2.2 Туристичні історико-культурні ресурси м. Івано-Франківськ

Туристичні історико-культурні ресурси Івано-Франківська становлять ядро його туристичної привабливості. Їхній потенціал полягає у здатності бути не лише об'єктами демонстрації, але й джерелами глибоких культурних переживань, пізнання історії та самоідентифікації як місцевих мешканців, так і гостей міста. Туристичні ресурси формуються на основі історико-культурної спадщини, яка зазнає переосмислення відповідно до потреб сучасного споживача культурного продукту. Саме ця динаміка дозволяє говорити про спадщину не як про «артефакт минулого», а як про активний ресурс розвитку локального туризму [1, с. 47].

Серед найвизначніших туристичних об'єктів історико-культурного значення варто виокремити Івано-Франківську ратушу, яка виступає не лише символом міста, але й діючим краєзнавчим музеєм із розгалуженою експозицією, оглядовим майданчиком та мультимедійною інфраструктурою. Її архітектурна унікальність приклад конструктивізму з елементами ар-деко

забезпечує високий інтерес туристів, а її локація в центрі старого міста дозволяє включати її до більшості екскурсійних маршрутів [21, с. 150].

Кафедральний собор Воскресіння Христового, колишній костел єзуїтів, є ще одним об'єктом, що користується постійною увагою як організованих екскурсій, так і індивідуальних туристів. Його історична глибина, багатство інтер'єрного оздоблення та функціонування як духовного центру робить його не лише сакральною спорудою, а й символом культурної тяглості міста [30, с. 50]. Разом із ним, до обов'язкових об'єктів відвідування належать Вірменська церква, Міська синагога, фрагменти міських валів і бастіонів, що в сукупності формують «історичне ядро» Івано-Франківська.

Окремий блок туристичних ресурсів складають музеї. Серед них найвагомніше значення має Івано-Франківський обласний краєзнавчий музей, який пропонує відвідувачам як постійну експозицію з історії регіону, так і тимчасові тематичні виставки. Важливу роль відіграє також Музей мистецтв Прикарпаття, розміщений у колишньому костелі, що сам по собі є архітектурною пам'яткою. В останні роки з'являються нові галереї сучасного мистецтва, культурні майданчики з екскурсійними форматами, що відповідають запиту на інноваційний культурний досвід [44, с. 52].

До числа туристичних історико-культурних ресурсів належать також відкриті урбаністичні простори, які включають у себе вулиці з історичною забудовою, внутрішні дворики, площі з архітектурним оточенням. Зокрема, вулиця Незалежності «Стометрівка» стала знаковою пішохідною зоною, де поєднуються архітектура модерну, заклади гостинності, вуличне мистецтво й подієва активність [36, с. 90].

У рамках розширення туристичної пропозиції особливе значення мають тематичні маршрути. У місті діють історичні, мистецькі, сакральні, літературні екскурсії, екскурсії слідами Потоцьких, маршрути єврейської спадщини та маршрути пам'яті репресій. Їх розвиток є свідченням поглиблення рівня туристичного досвіду, оскільки дозволяє туристу не лише ознайомитися з об'єктом, але й зрозуміти історичний контекст його існування [43, с. 41].

Останнім часом спостерігається тенденція до розвитку нових форматів залучення туристів до історико-культурних ресурсів. Зокрема, активно впроваджуються QR-навігація, інтерактивні карти, мобільні застосунки з аудіогідами, музейні експозиції з доповненою реальністю. Такі інструменти дозволяють зробити історичну спадщину доступнішою для молодшої аудиторії та іноземних туристів, підвищуючи загальний рівень культурного простору міста [25, с. 14].

Станом на сьогодні, значну роль у популяризації туристичних ресурсів міста відіграють локальні туроператори, екскурсоводи, громадські ініціативи та незалежні проєкти. Їхня діяльність сприяє створенню унікальних туристичних продуктів від нішевих маршрутів до фестивального туризму. Зокрема, проєкти «Франківськ, який треба берегти», екскурсійна серія «Станіславів крізь віки», квест-тури для школярів та гостей міста, театралізовані нічні екскурсії мають значний вплив на формування позитивного іміджу міста як відкритого культурного середовища [37, с. 44].

Різдвяний ярмарок, День міста, міжнародні фестивалі, як-от «Porto Franko», «Карпатський простір» та дні національних культур, тимчасово трансформують простір міста на активну культурну платформу, що приваблює тисячі туристів. Особливістю цих подій є органічне поєднання живої спадщини музики, танцю, кухні, ремесел із історичним тлом середмістя, що створює унікальну атмосферу взаємодії з минулим у форматі сучасного культурного досвіду [26, с. 38].

Варто підкреслити, що туристичне використання історико-культурних ресурсів у місті має значення не лише як елемент дозвілля, але й як потужний чинник соціального об'єднання громади. Через спільну участь у фестивалях, екскурсіях, волонтерських ініціативах, пов'язаних із пам'ятками, мешканці міста залучаються до збереження культурної спадщини, формують відповідальне ставлення до історичного середовища. У цьому сенсі туризм виконує не лише економічну чи пізнавальну функцію, а й освітню, просвітницьку, громадянську [39, с. 83].

Окрему увагу заслуговує розвиток інфраструктури, яка забезпечує зручність доступу до туристичних об'єктів. Позитивним є те, що більшість ключових пам'яток розташовані в історичному центрі міста, який має пішохідний формат і добре розвинуту навігаційну систему. У місті встановлені інформаційні стенди, маркери історичних подій, QR-коди для завантаження додаткової інформації. Все це полегшує навігацію та робить туристичний досвід більш автономним, що особливо важливо для іноземних гостей або індивідуальних мандрівників [41, с. 60].

Наявні ресурси також активно включаються в міжрегіональні туристичні проекти. Івано-Франківськ інтегрується в маршрути, що об'єднують міста спадщини Галичини, духовні об'єкти Західної України, локації національно-визвольного руху, що свідчить про його здатність бути частиною більшого культурного і туристичного простору. Така інтеграція підсилює ідентичність міста як відкритого, креативного, багатofункціонального центру культури, доступного як для внутрішнього, так і для зовнішнього туризму [43, с. 42].

Таким чином, туристичні історико-культурні ресурси Івано-Франківська є не лише основою формування привабливого туристичного образу міста, але й важливою складовою локальної ідентичності, культурного менеджменту та стратегії сталого розвитку. Їх ефективне використання потребує координації зусиль громадськості, влади, креативного сектору та туроператорів, що дозволить перетворити Івано-Франківськ на зразковий приклад культурно орієнтованої туристичної дестинації.

Таблиця 2.1

Туристичні історико-культурні ресурси м. Івано-Франківськ

<i>Об'єкт</i>	<i>Короткий опис</i>	<i>Тип ресурсу</i>	<i>Форма туристичного використання</i>
Івано-Франківська ратуша	Унікальна пам'ятка конструктивізму	Архітектурний / музейний	Оглядові тури, тематичні виставки, індивідуальні візити

	з оглядовим майданчиком та музеєм краєзнавства.		
Кафедральний собор Воскресіння Христового	Бароковий храм XVII–XVIII ст., колишній костел єзуїтів, головний духовний центр міста.	Сакральний / історичний	Сакральний туризм, огляд архітектури, святкові події
Музей мистецтв Прикарпаття	Розміщується у колишньому костелі, включає експозиції іконопису та українського мистецтва.	Музейний / художній	Екскурсії, шкільні програми, культурні зустрічі
Площа Ринок та історичне середмістя	Комплекс історичних забудов, пішохідна зона, вулична активність.	Урбаністичний / архітектурний	Квести, фото- маршрути, гастрономічні тури
Бастіон	Реконструйована частина старої фортеці з виставковим простором та кафе.	Фортифікаційний / арт-простір	Пленери, ярмарки, мистецькі заходи
Вірменська	Сакральна	Сакральний /	Оглядові маршрути,

церква	пам'ятка XVII ст., один із найдавніших храмів Івано-Франківська.	культурний	літературно-культурні тури
--------	--	------------	----------------------------

2.3 Пам'ятки та об'єкти історико-культурної спадщини світового та вітчизняного значення

Івано-Франківськ, попри свій порівняно компактний масштаб, володіє значною кількістю об'єктів історико-культурної спадщини, що мають статус пам'яток місцевого, національного і потенційно світового значення. Їх вивчення та інтеграція у туристичні практики не лише підсилює культурний капітал міста, але й забезпечує сталість його туристичної привабливості, формуючи унікальний регіональний образ у межах України та за її кордонами.

Станом на 2023 рік, у межах Івано-Франківська налічується понад 200 пам'яток архітектури та містобудування, з яких понад 30 мають статус національного значення відповідно до Державного реєстру нерухомих пам'яток України [12]. До них належать як сакральні споруди Кафедральний собор Воскресіння Христового, Вірменська церква, Монастир отців Василіян, так і світські об'єкти, зокрема Ратуша, залишки міських валів і бастіонів, будівлі магістрату, давні школи, казарми, готелі та палаци. Більшість із них інтегровані у структуру історичного середмістя та є доступними для туристів у форматі екскурсій, самостійних маршрутів і музейного обслуговування [30, с. 50].

Особливе місце серед об'єктів спадщини займають сакральні пам'ятки, зведені в стилі бароко, ренесансу та модерну. Їхня цінність полягає не лише в архітектурних формах, але й у багатовіковій історії, символіці, мистецькому наповненні фресках, іконах, дерев'яних елементах, що збереглися донині. Такі пам'ятки, як костел Пресвятої Діви Марії, церква Святого Йосипа, Успенська церква та Єзуїтський колегіум, є прикладами унікального синтезу релігійного

та мистецького досвіду різних культурних традицій польської, української, вірменської [44, с. 51].

Окремої уваги заслуговують також об'єкти, пов'язані з багатонаціональним минулим міста. Наприклад, синагога Темплъ одна з небагатьох, що вцілила на теренах Галичини, нині використовується частково як культурний простір. Вірменський квартал, на жаль, зберігся лише фрагментарно, однак досі становить інтерес для дослідників, архітекторів і туристів, оскільки відображає урбаністичну стратегію мультикультурного міста епохи Речі Посполитої [33, с. 99].

Попри відсутність у Списку всесвітньої спадщини ЮНЕСКО, низка об'єктів Івано-Франківська потенційно можуть претендувати на включення до його переліку як частини транскордонних номінацій. Зокрема, бастіонні укріплення Станіславова є унікальним прикладом збережених фрагментів фортифікаційної архітектури нового часу, які є спорідненими з системами укріплень Львова, Кам'янця-Подільського, Дрогобича [26, с. 38].

Не менш важливими для збереження та туристичного використання є пам'ятки меморіального значення. Серед них Меморіальний сквер, поховання діячів українського визвольного руху, пам'ятники Івану Франку, Степану Бандері, Роману Шухевичу. Вони не лише маркують політичну історію міста, але й стають осередками нових практик пам'ятання громадських заходів, екскурсій, зустрічей, святкових церемоній, які залучають як місцевих мешканців, так і гостей міста [42, с. 74].

Історико-культурна спадщина Івано-Франківська є не лише матеріальною, але й соціально інтегрованою вона бере участь у процесі формування колективної пам'яті, формує культурну ідентичність мешканців, сприяє громадській активності у сфері збереження та переосмислення минулого. Її туристичне використання спрямоване на збереження автентичності, водночас підтримуючи доступність і актуальність історичних об'єктів у суспільному житті міста.

Пам'ятки національного та потенційно світового значення у структурі культурного простору Івано-Франківська відіграють не лише декоративну чи

екскурсійну функцію, а й виконують роль центрів тяжіння для локальних спільнот, носіїв історичної пам'яті, духовної спадщини й культурного розвитку. Їхній потенціал потребує постійного догляду, реєстрації, фахової реставрації та активного включення у міжрегіональні туристичні маршрути.

Таблиця 2.2

Пам'ятки історико-культурної спадщини м. Івано-Франківськ

<i>Назва об'єкта</i>	<i>Короткий опис</i>	<i>Статус значущості</i>	<i>Зображення</i>
Івано-Франківська ратуша	Унікальна споруда в стилі конструктивізму, символ міста, діючий краєзнавчий музей.	Національного значення	
Кафедральний собор Воскресіння Христового	Бароковий храм XVII ст., колишній костел єзуїтів, головна духовна пам'ятка міста.	Національного значення	

Бастіон Станислав ова	Збережена частина міських фортифікаці й XVII ст., нині арт- простір.	Місцевого значення	
Синагога Темпль	Історична єврейська святиня кінця XIX ст., одна з небагатьох збережених у Галичині.	Місцевого значення	

Висновки до другого розділу

У другому розділі дипломної роботи було проаналізовано рекреаційно-туристичний потенціал історико-культурних ресурсів міста Івано-Франківськ, що дало змогу виявити їх багатофункціональність, адаптивність та стратегічну роль у формуванні сучасного туристичного середовища. З'ясовано, що культурна спадщина міста не лише виконує функцію збереження історичної пам'яті, але й є динамічним ресурсом, який інтегрується у рекреаційні практики, формує простори спілкування, саморефлексії, відпочинку та творчої взаємодії.

Рекреаційні історико-культурні ресурси Івано-Франківська охоплюють як матеріальні об'єкти парки, пішохідні вулиці, історичні площі, сакральні комплекси, так і соціальні простори, в яких реалізуються події, мистецькі та освітні практики. Їхня цінність полягає у можливості створювати комфортне

середовище для пізнання культурної спадщини без відриву від повсякденного міського життя.

Дослідження туристичних історико-культурних ресурсів засвідчило, що місто володіє сталою системою об'єктів, адаптованих до туристичного використання. Йдеться про архітектурні пам'ятки, музеї, храми, урбаністичні зони, які активно включені в екскурсійні маршрути, культурні події, фестивалі, освітні програми. Значну роль відіграє розвиток нових форматів туристичних практик, таких як мобільні додатки, QR-навігація, театралізовані екскурсії, квести, що підвищують доступність культурної спадщини та її привабливість для різних вікових і соціальних груп.

Особливої уваги заслуговують пам'ятки національного та місцевого значення, які утворюють історичне ядро Івано-Франківська. Їхній символічний та естетичний потенціал формує образ міста як простору з глибокою культурною тяглістю та відкритістю до діалогу з минулим. Пам'ятки сакральної архітектури, оборонних укріплень, історичної забудови є не лише об'єктами охорони, але й точками дотику між поколіннями, спільнотами та наративами.

Узагальнюючи результати аналізу, можна стверджувати, що Івано-Франківськ має всі необхідні передумови для розвитку сталого культурного туризму на основі історико-культурних ресурсів. Сформована структура об'єктів, їх доступність, активна інтеграція у туристичну політику міста, а також високий рівень громадської залученості дозволяють використовувати культурну спадщину не лише як туристичну атракцію, але й як платформу для розвитку місцевої ідентичності, інклюзії та креативної економіки.

Розділ 3. АКТИВІЗАЦІЯ ВИКОРИСТАННЯ ІСТОРИКО-КУЛЬТУРНОЇ СПАДЩИНИ М. ІВАНО-ФРАНКІВСЬКА У ЗВ'ЯЗКУ З ВОЄННИМ ЧАСОМ

3.1 Сучасні особливості використання історико-культурних ресурсів у м. Івано-Франківськ

У період глибоких суспільних трансформацій, спричинених повномасштабною агресією Російської Федерації проти України, функціонування історико-культурних ресурсів у містах західного регіону, зокрема Івано-Франківська, набуває нових смислів та форм. В умовах воєнного стану зростає не лише значення культурної спадщини як інструменту збереження національної ідентичності, а й її роль у соціальній підтримці, інтеграції переміщених осіб, подоланні стресу та актуалізації колективної пам'яті.

Івано-Франківськ, як один із головних центрів західної України, став не лише транзитним пунктом для евакуації, а й безпечним простором для тривалого перебування десятків тисяч внутрішньо переміщених осіб. У такому контексті історико-культурні ресурси набули не лише символічного значення, а й функціонального навантаження. Музеї, бібліотеки, культурні центри, сакральні об'єкти почали виконувати роль відкритих просторів для інтеграції, комунікації, навчання, психологічної підтримки та духовного відновлення. Багато з них були оперативно перепрофільовані або ж розширили формат своєї діяльності з урахуванням воєнних реалій [42, с. 74].

Наприклад, у краєзнавчому музеї проводяться не лише тематичні виставки, присвячені історії міста чи мистецтву, а й освітні заходи для дітей, майстер-класи, інтерактивні лекції для переміщених сімей. У філармонії організовуються благодійні концерти на підтримку Збройних сил України, камерні вечори духовної музики, що мають терапевтичну дію як на місцевих мешканців, так і на гостей міста. Бібліотеки стали майданчиками для

психологічних тренінгів, неформальної освіти, волонтерських координаційних штабів. Сакральні споруди собор, монастирі, каплиці виступають не лише духовними центрами, а й точками підтримки та спокою, до яких звертаються люди у стані втрати, травми, пошуку внутрішнього опертя [44, с. 52].

Історико-культурні ресурси у цих умовах перестають бути виключно пам'ятками минулого або «туристичними точками». Вони перетворюються на важливу частину громадської інфраструктури, що виконує функції солідаризації, гуманітарної дії та культурної мобілізації. Відвідувачі перестають бути пасивними споживачами інформації вони включаються в діалог із місцем, намагаються знайти в історичному просторі паралелі з власним досвідом, іноді навіть підтримку й розраду [38, с. 21].

Нові виклики змінили і формати подання культурної інформації. В Івано-Франківську активно впроваджуються гнучкі форми роботи з культурною спадщиною, зокрема цифровізація музейного контенту, віртуальні тури по старому місту, аудіогіди для осіб з інвалідністю, інтерактивні карти об'єктів історичної спадщини, які не тільки сприяють кращому доступу до культурного продукту, але й виконують функцію збереження у випадку фізичного пошкодження пам'яток [25, с. 14].

Особливим трендом стало поєднання туристичної функції з волонтерською активністю. Зокрема, частина екскурсій, організованих у місті, набули формату «екскурсії-донейшн»: гіди проводять прогулянки містом, а зібрані кошти передають на потреби армії або гуманітарні проєкти. Таким чином, історико-культурні ресурси виявляються не лише джерелом доходу чи інструментом пізнання, але й реальною складовою підтримки обороноздатності країни, посилення національного духу та патріотизму [39, с. 83].

Водночас змінилося і ставлення місцевих жителів до культурної спадщини. Якщо раніше багато об'єктів сприймалися як звичне тло або предмет гордості лише для туристів, то в умовах війни вони стали символами витривалості, опори, неперервності традиції. Зростає активність громади у догляді за історичними пам'ятками, участі в реставраційних ініціативах, організації охорони об'єктів культурної спадщини, що потенційно можуть

стати мішенню в умовах бойових дій. Також активізується документування об'єктів, створення цифрових архівів, просвітницька діяльність серед молоді, що орієнтована на глибше розуміння спадщини як частини національного спротиву [41, с. 59].

Окремо варто звернути увагу на зміни у змістовному наповненні культурної роботи. Виставки, концерти, літературні читання, публічні лекції все частіше орієнтовані не лише на показ історичних подій минулого, а й на рефлексію над сучасністю: війною, травмою, вимушеним переміщенням, втратою, надією. Така зміна функцій історико-культурних ресурсів Івано-Франківська в умовах повномасштабного вторгнення стала природною відповіддю на виклики часу, коли традиційні інструменти дозвілля й туризму трансформуються у засоби терапії, консолідації та суспільної адаптації.

Особливим прикладом такого змістового переформатування є виставкові проекти у Музеї мистецтв Прикарпаття, де окремі експозиції було присвячено темі війни, переселенню, жінці на фронті, культурі в умовах загрози. Такі проекти виконують не лише естетичну, але й глибоко гуманітарну функцію дають змогу побачити особисті історії через мистецтво, знайти точки дотику між людьми з різним досвідом, сприяти емоційному розвантаженню через контемпляцію, ідентифікацію, співпереживання [30, с. 52].

Водночас історико-культурні ресурси виступають медіаторами між минулим і теперішнім, активуючи важливі елементи локальної пам'яті. Наприклад, екскурсії, присвячені історії боротьби ОУН–УПА на Прикарпатті, наразі мають посилений попит як серед молоді, так і серед переселенців, які прагнуть глибше зрозуміти історичні контексти спротиву, самоорганізації та ідеї свободи в українській культурі. Бібліотеки, які в умовах війни значною мірою виконують функцію громадських просторів, ініціюють проекти з читання воєнної літератури, архівування історій, обговорення творів, присвячених національній ідентичності, військовому досвіду, гуманітарним викликам [24, с. 91].

Зі зростанням інтересу до теми локальної пам'яті, у місті активізувалися також урбаністичні ініціативи, спрямовані на відновлення історичних маркерів

у публічному просторі. Відновлено таблички на будинках визначних діячів, проводяться акції зі встановлення меморіальних знаків, організовано ініціативу «Жива спадщина», в межах якої проводяться відкриті зустрічі мешканців з істориками, архітекторами, краєзнавцями. Ці заходи не лише підвищують обізнаність населення, а й сприяють тому, що історико-культурні ресурси починають сприйматись як живі елементи спільного досвіду, а не архаїчні об'єкти, відірвані від сьогодення [43, с. 42].

Нову функціональність набули і парки, площі, відкриті простори навколо пам'яток. У теплий період року саме ці простори стають осередками культурно-мистецької активності з гуманітарним змістом: благодійні ярмарки на площі Ринок, вуличні читання на бульварі Шевченка, концертні вечори на сходах філармонії, проєкції історичних фільмів біля Ратуші. У такі моменти історико-культурна спадщина починає функціонувати як механізм суспільної терапії, яка базується не лише на відпочинку чи естетиці, а на глибшому процесі самоусвідомлення та подолання страху через участь у культурному житті громади [38, с. 22].

Важливо підкреслити, що актуальність історико-культурних ресурсів у місті значною мірою залежить від їх гнучкості здатності змінювати формат, тематику, подачу залежно від потреб громади. Їхнє включення в практики соціального спротиву, культурної мобілізації, психологічної реабілітації, волонтерської взаємодії підтверджує їхню цінність у надзвичайних умовах, що виникли внаслідок війни.

3.2 Використання історико-культурних ресурсів місцевими та зарубіжними туристами

Історико-культурні ресурси Івано-Франківська в сучасних умовах активно використовуються як місцевим населенням, так і гостями з інших регіонів України та з-за кордону. Їх багатофункціональність, доступність і різнорівнева символічна насиченість дозволяють залучати широкі цільові аудиторії від школярів і студентів до експертів у галузі культури, релігійних

паломників, родин із дітьми, представників креативного класу, вимушено переміщених осіб і закордонних дослідників.

Місцеве населення, як правило, взаємодіє з історико-культурною спадщиною в повсякденному режимі. Багато мешканців проживають у межах історичної забудови, щодня проходять повз об'єкти спадщини, користуються просторами довкола пам'яток як місцями відпочинку, дозвілля, навчання, духовного зростання. Наприклад, площа Ринок та Стометрівка це не лише туристичні точки, але й активні соціальні простори, де мешканці зустрічаються, проводять час із дітьми, беруть участь у ярмарках, концертах, виставках [43, с. 42]. Цей феномен «повсякденної культурної присутності» свідчить про високу інтеграцію спадщини в структуру міського життя.

Для місцевих жителів особливого значення набули інтерпретаційні ініціативи нічні екскурсії, інтерактивні лекції, музеї «нового типу» (зокрема, інтерактивні простори, QR-навігація), що дозволяють не просто відтворити історичну інформацію, а співпережити її в актуальному контексті. Важливою тенденцією стало й те, що мешканці активно залучаються до створення культурного продукту виступають ініціаторами вуличних інсталяцій, тематичних екскурсій, локальних фестивалів. Такі процеси дозволяють зміцнити відчуття причетності до спадщини та сприймати її як живу частину сучасного міста [38, с. 21].

Що стосується внутрішніх туристів з інших регіонів України, то вони складають більшість відвідувачів міста в умовах воєнного часу. За даними Івано-Франківської міської ради, у 2022–2023 роках спостерігався стрімкий зріст кількості туристів з Центральної, Південної та Східної України, значна частина з яких прибули як ВПО, але з часом стали активними споживачами культурного продукту міста [42, с. 75]. Саме ці категорії проявляють інтерес до екскурсій з історії Галичини, спадщини ОУН–УПА, міжетнічної взаємодії, сакрального мистецтва, що забезпечує нові запити до форм подачі спадщини, її пояснення, контекстуалізації.

Особливої популярності набули освітньо-культурні маршрути, які поєднують відвідування музеїв, пам'яток архітектури та культурних подій.

Зокрема, маршрут «Станіславів бароковий», «Культурна мапа Франківська», а також квест-екскурсії для родин із дітьми набули значної популярності в літній сезон. Вони поєднують в собі елементи гри, пізнання та релаксації, що є актуальним для сімейного туризму з освітнім нахилом [25, с. 13].

Щодо іноземних туристів, то їх частка суттєво скоротилась після початку повномасштабної війни. Проте навіть у нинішніх умовах місто приймає гостей із Польщі, Чехії, країн Балтії, а також науковців, журналістів, культурних дипломатів, які досліджують трансформацію міського простору, способи збереження спадщини в умовах загрози, волонтерські практики в культурній сфері. Іноземні туристи виявляють інтерес до єврейської спадщини, міжкультурного діалогу, архітектури XIX–початку XX століття, а також до подій Другої світової війни та національно-визвольного руху [33, с. 99].

Культурна взаємодія з іноземними відвідувачами нерідко відбувається через локальні ініціативи перекладу екскурсійних матеріалів, QR-кодів, мобільних додатків на англійську, польську, німецьку мови. Таким чином, навіть у період обмеженого турпотоку, місто продовжує працювати над міжнародною відкритістю й культурною дипломатією через спадщину. Важливо зазначити, що підхід до використання ресурсів з боку місцевих та іноземних туристів має як відмінності, так і точки перетину. Якщо місцеві частіше взаємодіють із об'єктами спадщини як із соціальним середовищем, то для приїжджих вони перш за все об'єкти пізнання та культурного інтересу. Однак як ті, так і інші дедалі частіше формують запит на емоційність, автентичність культурного досвіду. Це стимулює культурні інституції міста вдосконалювати методи подачі спадщини через реконструкцію подій, віртуальні музеї, креативні гідів, локальні історії, персоналізовані наративи [26, с. 38].

Результатом такого підходу стало розширення функціональних можливостей історико-культурних ресурсів. Вони не лише обслуговують туристичні потоки, а й формують соціально-культурну тканину міста: допомагають новоприбулим інтегруватися в локальне середовище, стають простором для осмислення досвіду переселення, втрати, адаптації, відновлення

зв'язку з культурною традицією. Це особливо актуально в умовах значного напливу внутрішньо переміщених осіб, які в Івано-Франківську не лише шукають фізичний притулок, а й потребують ментальної стабільності, відчуття причетності до спільної культурної історії [42, с. 75].

Крім того, значна частина гостей міста як внутрішні туристи, так і іноземці долучаються до волонтерських або мистецько-громадських ініціатив. Вони беруть участь у реставраційних проєктах, художніх пленерах, благодійних екскурсіях, що підсилює не лише економічну, але й соціальну ефективність туристичного залучення. У такому випадку історико-культурні ресурси виступають у ролі «м'якої сили» не як об'єкти споживання, а як основа для створення емоційних і громадянських зв'язків, які зберігаються й після завершення туристичного досвіду [39, с. 83].

Окрім того, варто наголосити на зростанні ролі локального туризму, який у період воєнного стану став фактично провідною формою культурного пересування. Через обмеження мобільності, зниження попиту на міжнародні подорожі та бажання підтримати вітчизняні громади, внутрішні мандрівки на захід України зокрема до Івано-Франківська стали поширеним явищем. Це створило нові умови для розвитку туризму на основі історико-культурної спадщини, адаптації екскурсій до української аудиторії, посилення уваги до тем національного опору, духовності, культурної тяглості [44, с. 53].

Місцеві туроператори відреагували на цю зміну шляхом розробки нових форматів маршрутів, гідів, презентацій, що враховують чутливість теми війни, запит на емоційно безпечні, гуманістично орієнтовані враження. Активізувались мікроініціативи екскурсії дворами старого міста, історії вивісок і написів, вуличне мистецтво як відображення культурного спротиву.

Отже, Івано-Франківськ унікально реалізовує модель взаємодії з історико-культурною спадщиною як із гнучким, відкритим, еволюційним простором. І ця модель водночас сприяє формуванню позитивного іміджу міста, підвищенню рівня культурної залученості мешканців, розширенню каналів міжрегіональної та міжнародної співпраці, а також створює передумови для подальшої

активізації туристичних потоків на основі включення нових аудиторій зокрема, осіб, що вимушено перебувають у місті внаслідок війни.

3.3 Активізація туристичних потоків до історико-культурної спадщини м. Івано-Франківськ (на прикладі тимчасово переселеного населення)

Одним із найбільш показових феноменів культурного життя Івано-Франківська у період війни стала активізація інтересу до історико-культурної спадщини з боку внутрішньо переміщених осіб (ВПО). Ця категорія населення, вимушено перемістившись із регіонів активних бойових дій, не лише шукала фізичного прихистку, а й потребувала інтеграції в нову соціокультурну реальність.

За даними Івано-Франківської обласної військової адміністрації, станом на середину 2023 року в місті проживало понад 50 тисяч ВПО. Більшість із них це мешканці Східної та Південної України, які раніше не мали досвіду взаємодії з галицькою історико-культурною традицією. Проте, за спостереженнями місцевих культурних інституцій, саме ця категорія стала активно включатися у відвідування музеїв, участь у культурних заходах, освітніх екскурсіях, виставках, фестивалях та літературних подіях [42, с. 74].

Одним із механізмів залучення ВПО до історико-культурного простору стали адаптовані екскурсійні програми, розроблені культурними центрами, краєзнавчими музеями, ініціативами «Франківськ, який треба берегти» та іншими громадськими об'єднаннями. Зокрема, запроваджено безоплатні оглядові тури містом для новоприбулих, спеціальні маршрути для переселених родин із дітьми, інтерактивні події у форматі «місто через історії його мешканців», під час яких ВПО знайомляться з історією Франківська через призму персоналізованих розповідей і пам'яток [25, с. 15].

Крім екскурсій, ВПО активно долучаються до заходів із збереження та популяризації спадщини: беруть участь у толоках, реставраційних проєктах, виставках ручних робіт, майстер-класах на базі музеїв і галерей. У такому

форматі історико-культурні ресурси стають не лише об'єктами споглядання, а простором для співтворення нової культурної реальності. Більше того, деякі переселенці самі ініціюють мистецькі й меморіальні заходи, через які відбувається обмін культурним досвідом між регіонами наприклад, фотовиставки про зруйновані міста, перформанси на тематику втрати дому, інтерактивні читання воєнної поезії [39, с. 83].

Варто зазначити, що саме завдяки присутності значної кількості ВПО у місті зберігається активність у сфері культурного туризму в умовах зниження традиційних зовнішніх туристичних потоків. Вони стали новою цільовою аудиторією для музейних програм, театральних подій, сакральних турів, гастрономічних маршрутів. Так, у період весна–осінь 2023 року більшість місцевих туроператорів зафіксували стабільний попит саме з боку переміщених громадян, які прагнуть краще зрозуміти місце, де тимчасово проживають, та включитися в його культурну екосистему [30, с. 53].

Іншим важливим аспектом є психологічна функція взаємодії з культурною спадщиною. Для багатьох ВПО, які втратили свої домівки, пам'ятки Івано-Франківська стали символами стійкості, впорядкованості, культурної безперервності.

Приклад Івано-Франківська переконливо демонструє, що внутрішнє переміщене населення в умовах війни не є пасивними отримувачами гуманітарної допомоги, а активними учасниками культурного життя міста. Їх залучення до взаємодії з історико-культурними ресурсами не лише компенсує дефіцит зовнішнього туризму, але й сприяє формуванню нових підходів до інтерпретації спадщини, актуалізує цінність культури як механізму інтеграції, адаптації та гуманітарного згуртування в умовах національної небезпеки.

Крім інституційних зусиль, важливу роль відіграють локальні ініціативи, що виникли знизу часто саме завдяки переселенцям. Деякі з них започаткували культурні клуби, літературні студії, спільні проєкти з місцевими митцями. У результаті місто стало простором зустрічі культур східної, південної, центральної, галицької, що народжує нові форми мистецького вираження. Наприклад, об'єднання «Дім із Сходу» проводить у співпраці з Івано-

Франківською обласною бібліотекою вечори культурного обміну, під час яких переселенці розповідають про свої рідні міста, знайомлять із місцевими традиціями, кухнею, піснями та водночас вивчають галицький контекст [26, с. 39].

Ці ініціативи сприяють не лише туристичному поживленню, а й глибшій культурній інтеграції: багато ВПО, залучившись до культурного життя міста, згодом самі стають гідями, волонтерами, культурними посередниками. Завдяки цьому з'являється новий формат «міського амбасадорства», коли люди, що не мають історичного зв'язку з Івано-Франківськом, усе ж формують до нього глибоку емоційну й культурну прив'язаність.

Не менш показовим є те, що участь ВПО в житті міста змінила і спосіб сприйняття спадщини з боку місцевої громади. У процесі діалогу, спільних заходів, взаємної підтримки актуалізувалися ті аспекти історії Івано-Франківська, які раніше лишалися на маргінесі мультикультурність, досвід переселень у різні історичні періоди, пам'ять про втрати та відбудову. У публічному дискурсі частіше з'являються теми єдності, відкритості, спільної відповідальності за збереження історичного середовища [38, с. 22].

Отже, досвід Івано-Франківська у роботі з переселеними туристами свідчить про здатність історико-культурної спадщини не лише забезпечувати тяглість історичної пам'яті, але й об'єднувати людей у часи невизначеності, втрати й загрози. Цей феномен має бути осмислений не тільки в межах гуманітарної допомоги чи соціальної адаптації, але й як стійка туристична стратегія, що має потенціал стати основою для нової культурної політики міста, орієнтованої на залучення, рівність доступу, співучасть і національну єдність.

Висновки до третього розділу

У третьому розділі дипломної роботи проаналізовано трансформацію історико-культурних ресурсів міста Івано-Франківськ в умовах воєнного стану. Проведене дослідження показало, що ці ресурси, зберігаючи свою автентичну історичну та архітектурну цінність, одночасно виявили здатність до гнучкого

пристосування до нових суспільних викликів. Історико-культурне середовище міста перетворилося на важливий інструмент гуманітарної підтримки, інтеграції внутрішньо переміщених осіб, формування громадської солідарності та посилення культурної ідентичності.

Особливу роль у цьому процесі відіграє переосмислення функцій пам'яток, музеїв, бібліотек, сакральних споруд, які у воєнний час стали не лише об'єктами для пізнання, але й просторами безпеки, спокою, соціальної взаємодії. В умовах тривалої загрози та масового переселення культурна спадщина виступає не стільки об'єктом туристичної активності у традиційному сенсі, скільки живим простором спільного переживання, емоційного відновлення, рефлексії й формування нової якості міжрегіонального діалогу.

Значне місце в сучасному функціонуванні історико-культурних ресурсів посіла категорія внутрішньо переміщених осіб. Саме ця аудиторія стала неочікуваним, але дуже активним суб'єктом туристичної і культурної взаємодії. Їхня участь у культурному житті міста, відвідування об'єктів спадщини, ініціювання спільних мистецьких проєктів і волонтерських акцій сприяли не лише розширенню аудиторії, але й формуванню нових практик взаємодії з культурним простором.

З боку міської влади, туристичних операторів і громадських ініціатив спостерігається зростання розуміння необхідності адаптації культурного контенту до сучасних потреб. Це проявляється у впровадженні нових форматів цифрових екскурсій, подій на відкритому повітрі, тематичних заходів, які враховують емоційну вразливість відвідувачів, їхній культурний бекграунд та потребу у глибшому включенні в життя громади.

У підсумку можна стверджувати, що в умовах війни історико-культурні ресурси Івано-Франківська не лише зберегли свою значущість, а й вийшли на новий рівень функціонування як інструменти суспільної мобілізації, інтеграції переселених осіб, культурного спротиву та формування нової моделі туристичної політики. Цей досвід може стати основою для формування всеукраїнських підходів до функціонування культури в кризових умовах і

засвідчує потенціал спадщини як ресурсу не лише історичної, але й гуманітарної безпеки.

Розділ 4. ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ВИКОРИСТАННЯ ІСТОРИКО-КУЛЬТУРНИХ РЕСУРСІВ У РЕКРЕАЦІЙНО-ТУРИСТИЧНІЙ СФЕРІ М. ІВАНО-ФРАНКІВСЬКА

4.1 Туристичні установи та організації міста Івано-Франківськ

Сучасна туристична інфраструктура Івано-Франківська формується як результат поєднання муніципальної політики, діяльності приватного бізнесу, громадських ініціатив і міжнародного співробітництва. Розвинена мережа туристичних установ, агенцій, інформаційних центрів, готельного сектору, культурних платформ та локальних гідів забезпечує високий рівень обслуговування як внутрішніх, так і зовнішніх туристів, а також адаптацію культурного продукту до різних соціальних запитів.

На рівні інституційного супроводу ключову роль відіграє Департамент культури Івано-Франківської міської ради, який координує основні програми розвитку туризму, проводить моніторинг туристичних потоків, реалізує культурно-туристичні проєкти та співпрацює з міжнародними донорами. З 2022 року департамент реалізує низку ініціатив, спрямованих на підтримку туристичної галузі в умовах війни зокрема, кампанії “Франківськ безпечний”, “Місто відкритих сердець”, підтримка малого бізнесу в історичному центрі, організація фестивальних подій у партнерстві з волонтерами та ВПО [44, с. 54].

У структурі туроператорського ринку міста діють як великі агенції «Турінформ», «Франківськтур», «Моя мандрівка», так і малі локальні ініціативи, що спеціалізуються на авторських маршрутах, квест-екскурсіях, сімейних програмах. Значна частина цих операторів працює на принципах кооперації з музеями, готельними комплексами, приватними гідами та кав'ярнями, що дозволяє створювати комплексний туристичний продукт. У 2023 році спостерігалася тенденція до адаптації послуг під ВПО знижки на екскурсії, безкоштовні маршрути для родин із дітьми, спеціальні тури для вивчення історії Прикарпаття [30, с. 53].

Важливою частиною туристичної екосистеми Івано-Франківська є Туристично-інформаційний центр (ТІЦ), що розташований у центрі міста. Він надає вичерпну інформацію про пам'ятки, події, гастрономічні заклади, місця відпочинку, допомагає туристам з плануванням маршрутів, бронюванням готелів, надає аудіогіди, мапи та путівники. Центр є активним учасником промоційних кампаній, веде сторінки в соцмережах, організовує семінари для гідів, просуває міські фестивалі на національному та міжнародному рівні [33, с. 98]. Крім того, зростає роль громадських культурно-туристичних ініціатив, зокрема платформ “Франківськ, який треба берегти”, “Urban Space 100”, “Палац”, “Культурний центр ім. Василя Стефаника”. Ці організації поєднують функції культурної аналітики, просвітництва, урбаністичних досліджень, організації подій і водночас виступають ініціаторами альтернативного туризму через екскурсії у дворах, історії вивісок, вуличне мистецтво, документальні виставки про місто [26, с. 38].

У 2023 році також активізувалася співпраця з міжнародними організаціями: UNESCO, USAID, House of Europe, British Council, які підтримують проекти в галузі культури, спадщини та туризму. Наприклад, у межах грантової програми “Культурна спадщина в часи викликів” реалізовано навчання гідів і працівників культури у сфері роботи з ВПО, цифровізації туристичного продукту, розробки маршрутів для осіб із порушеннями зору, слуху, мобільності. Це значно підвищило рівень інклюзивності та соціальної відповідальності туристичної інфраструктури міста [24, с. 90].

Також слід зазначити зростання кількості незалежних сертифікованих гідів, які працюють у форматі мікропідприємництва або творчих колаборацій. Вони активно використовують нові медіа, розробляють авторські маршрути, записують подкасти, створюють відеогіди та проводять інтерактивні лекції онлайн. Такі формати особливо популярні серед молоді та ВПО, адже дозволяють пізнавати місто в доступному, динамічному, інклюзивному форматі.

Одним із найефективніших форматів просування туристичних ресурсів міста стало проведення фестивальних подій, які об'єднують культурну,

гастрономічну, мистецьку й історичну складові. Серед них вирізняються фестивалі «Карпатський простір», «Порто Франко», «Івано-Франківськ Міжнародний тиждень актуального мистецтва», а також події, що організовуються на локальному рівні: дні районів, тематичні ярмарки, ніч музеїв, акції у дні пам'яті. Саме такі формати активізують туристичну привабливість спадщини, перетворюючи місто на інтерактивний культурний простір, у якому історія розкривається через сучасне бачення [44, с. 55].

Зростає й роль екскурсійно-просвітницької діяльності, яка набуває різноманітних форм від класичних тематичних турів до інтерактивних квестів, VR-мандрівок, прогулянок, подкаст-екскурсій. У місті реалізовано ініціативу «Мандрівна спадщина», в межах якої охочі можуть відвідати найважливіші пам'ятки архітектури, прослухати історії від місцевих мешканців та архітекторів, а також залишити відгуки або доповнити базу історичної інформації своїми спогадами чи сімейними фотографіями [25, с. 14].

Окремо варто відзначити, що Івано-Франківськ активно впроваджує цифрові інструменти у туристичному адмініструванні. В місті діє офіційний сайт з інтерактивною картою туристичних об'єктів, щомісячним календарем подій, переліком гідів, бронюванням екскурсій та QR-маршрутами. З 2022 року запущено мобільний застосунок “Tourist IF”, що дає змогу індивідуально планувати візит, слухати аудіогіди, створювати власні маршрути та ділитись враженнями в реальному часі. Ці функції особливо затребувані серед молоді, IT-спільноти, а також вимушено переміщених осіб, які часто опановують місто самостійно, не користуючись класичними туристичними сервісами [38, с. 21].

Не менш важливим є питання підвищення кваліфікації кадрів туристичної сфери. У місті активно проводяться тренінги, майстер-класи, навчальні тури, воркшопи для гідів, працівників ТЩ, менеджерів культурних просторів. Наприклад, у співпраці з Українським культурним фондом організовано навчальні сесії на тему “Комунікація з аудиторіями в умовах кризи”, “Спадщина як інструмент інтеграції переселенців” та “Туризм без бар'єрів”. Ці

ініціативи сприяють оновленню підходів до обслуговування, розширенню знань про інклюзивність, кризову комунікацію та креативну економіку [26, с. 39].

Туристичні установи Івано-Франківська демонструють високий рівень адаптивності до сучасних викликів, здатність переосмислювати функції культури в умовах війни, формувати інклюзивний, безпечний, змістовний простір для пізнання, інтеграції й міжкультурного діалогу.

4.2 Довоєнна ситуація рекреаційно-туристичного використання історико-культурних ресурсів м. Івано-Франківськ

До початку повномасштабної війни, яка докорінно змінила функціонування туристичної інфраструктури в Україні, місто Івано-Франківськ демонструвало стабільну й позитивну динаміку розвитку у сфері рекреаційно-культурного туризму. На тлі загальноукраїнського зростання інтересу до внутрішніх подорожей, регіон отримував дедалі більшу увагу завдяки вдалому поєднанню історико-культурної автентичності, компактної міської структури, наявності потужного освітнього, мистецького середовища та близькості до Карпатського рекреаційного поясу [30, с. 53].

Івано-Франківськ, як колишній Станіславів, володіє розвиненим історичним середовищем із високим рівнем збереження міського планування доби Австро-Угорщини та Речі Посполитої. У місті зосереджено понад 200 об'єктів культурної спадщини, 30 з яких мають статус пам'яток національного значення. Їхнє використання в довоєнний період мало системний характер і охоплювало як традиційні екскурсійні маршрути, так і інноваційні формати подієвого туризму, освітні проєкти, студентське краєзнавство, культурні форуми та урбаністичні експедиції [26, с. 39].

Стабільне функціонування туристичної сфери забезпечувалося кількома важливими чинниками. Івано-Франківськ був зручним логістичним вузлом через нього пролягали маршрути до Буковелю, Яремче, Косова, Коломиї, що дозволяло місту виконувати роль вхідної туристичної брами до Карпат. Багато туристів починали свою мандрівку саме з обласного центру, де знайомство з

регіоном набувало історичного, мистецького та етнокультурного забарвлення [33, с. 97]. В місті діяла узгоджена система взаємодії муніципальних інституцій (Департамент культури, Туристично-інформаційний центр, міські музеї) з приватними туроператорами, гідами, закладами гостинності. Більшість екскурсій розроблялася спільно з краєзнавцями, культурологами, викладачами університетів. Така співпраця забезпечувала високий рівень контентної достовірності та оригінальності маршрутів, де культурна інформація подавалася через особисті історії, маловідомі факти, просторову аналітику [25, с. 14].

Туристичні потоки в довоєнний період мали яскраво виражену сезонність. Найвищий попит фіксувався в літній період (червень–серпень) та під час великих свят (Різдво, Великдень, День міста). Серед іноземців найбільше відвідувачів приїздило з Польщі, Німеччини, Чехії, Ізраїлю частково завдяки промоційній діяльності консульських установ, партнерству з єврейськими культурними фондами, а також ностальгійному туризму (нащадки родин, що мешкали в Галичині до Другої світової війни) [44, с. 52].

У внутрішньому туризмі переважали туристи з Києва, Дніпра, Харкова, Одеси, Миколаєва. Основні запити культурно-пізнавальні тури, фестивальні події, гастрономічні маршрути, мистецькі події та рекреація на базі історичних локацій. Зокрема, площа Ринок, Стометрівка, бастіон, фортечний двір Палацу Потоцьких стали постійними просторами проведення виставок, концертів, гастрономічних презентацій, поетичних вечорів, театралізованих дійств. Це формувало нову модель функціонування спадщини не як «музейної застиглої зони», а як живого урбаністичного простору [38, с. 21].

Однією з особливостей Івано-Франківська було поєднання культурного туризму з освітнім і громадянським. Більшість шкіл та вишів міста мали власні краєзнавчі маршрути, учнів залучали до пошукової роботи з історії міських об'єктів, проводили учнівські гіди, інтерактивні уроки на території історичних споруд. Крім того, діяли студентські мистецькі платформи, які реалізовували проєкти на перетині урбаністики, історії та театру, наприклад вистави на

вулицях старого міста, нічні екскурсії з історіями привидів Станіслава, або фотопроекти, присвячені єврейським цвинтарям [39, с. 83].

Втім, у довоєнний період були й певні обмеження у використанні ресурсів. Більшість об'єктів поза історичним центром залишалися маловідомими. Проблемою також була недостатня технічна адаптованість об'єктів для осіб з інвалідністю, обмежена кількість іноземних мов в інформаційних матеріалах, невисокий рівень цифровізації турів. Хоча Івано-Франківськ мав амбітні стратегії, на практиці реалізація деяких реформ потребувала більшої фінансової підтримки та залучення інвестицій [24, с. 91].

Довоєнна туристична система Івано-Франківська характеризувалась комплексністю, громадською участю, інноваційним змістом і фокусом на глибоке, емоційно насичене пізнання історії. Вона створила міцне підґрунтя для адаптації до нових обставин, коли збереження й актуалізація спадщини стали не лише питанням туризму, а й елементом гуманітарної стійкості в умовах війни.

4.3 Сучасна та перспективна ситуація рекреаційно-туристичного використання історико-культурних ресурсів м. Івано-Франківська

У 2022–2024 роках, в умовах повномасштабного вторгнення Російської Федерації в Україну, система рекреаційно-культурного використання історико-культурних ресурсів Івано-Франківська зазнала глибокої трансформації. Якщо раніше домінувала класична модель екскурсійного, фестивального та освітньо-культурного туризму, то тепер фокус змістився у бік гуманітарного, психологічного, соціально інтегративного та волонтерського вимірів туризму.

Після 24 лютого 2022 року місто стало безпечним тиловим центром, який прийняв десятки тисяч внутрішньо переміщених осіб. Цей новий контингент став не лише споживачем культурного продукту, а й його ініціатором, учасником і творцем. З огляду на це, сучасна модель використання історико-культурних ресурсів передбачає значно більший рівень емоційної включеності,

персонального переосмислення спадщини, актуалізацію її терапевтичної функції [42, с. 74].

В умовах війни Івано-Франківськ продемонстрував здатність до мобілізації культурного потенціалу як чинника стійкості. Музеї, бібліотеки, сквери, сакральні споруди, галереї були оперативно інтегровані у підтримку громади: як простори укриття, інформаційної підтримки, психологічної допомоги, культурної рефлексії. Наприклад, у Музеї мистецтв Прикарпаття проводилися арт-терапевтичні майстер-класи для дітей переселенців, а бібліотеки ініціювали читання в бомбосховищах, створення «культурних шелтерів» [39, с. 83].

Сучасна туристична активність у місті змінилася кількісно й якісно. Згідно з даними Департаменту культури, за 2023 рік Івано-Франківськ прийняв приблизно 200 тис. туристів менше, ніж у довоєнний час, але з вищим рівнем культурної участі. Більшість з них ВПО та українські мандрівники, які подорожують з гуманітарними, волонтерськими, релігійними, освітніми та культурними мотивами. Ці мандрівки все частіше мають характер "глибокого туризму", де мета не лише оглянути об'єкти, а й зрозуміти їхню роль у спільному історичному наративі [33, с. 98].

Водночас місто активно адаптується до нових реалій. У 2023–2024 роках особливу увагу приділено цифровізації та інклюзії: запущено нову версію мобільного застосунку для туристів, відкрито серію аудіоекскурсій для незрячих, встановлено навігаційні таблички зі шрифтами Брайля біля ключових об'єктів. Також оновлено систему QR-кодів на пам'ятках, з'явилися відеогіди жестовою мовою, інтерактивні карти з маршрутами для осіб із порушеннями мобільності [26, с. 39].

У галузі інституційного управління спадщиною формується нова стратегія, орієнтована на довгостроковий розвиток: збереження в умовах потенційних ризиків, формування «цифрового дублю» спадщини, паспортизація об'єктів, залучення громади до контролю за станом пам'яток. Так, у 2023 році місто подало заявку на участь у міжнародному проєкті "Safe Heritage", метою якого є створення локальних планів дій щодо збереження

спадщини в умовах війни, надзвичайних ситуацій і кліматичних викликів [25, с. 13].

Особливим трендом є розвиток «туризму спільної відповідальності» формату, в якому турист бере участь у підтримці спадщини через донати, волонтерство, культурне меценатство. Наприклад, у місті діє ініціатива “Екскурсія = донат”, коли оплата за маршрут спрямовується на охорону об’єктів, реставрацію вітражів, відновлення фасадів або закупівлю необхідного обладнання для культурних центрів [38, с. 22].

На перспективу Івано-Франківськ має всі передумови для утвердження себе як центру стійкого культурного туризму. Поєднання історико-архітектурної спадщини, гнучкої інституційної бази, активної громади, цифрової інфраструктури та адаптивної культурної політики створює умови для формування унікального міського наративу.

Сучасне рекреаційно-туристичне використання історико-культурних ресурсів в Івано-Франківську є не лише формою культурного життя, а й гуманітарною відповіддю на загрози часу, простором психологічного відновлення, громадянської єдності та міжнародної культурної присутності, що визначатиме стратегічний розвиток міста в найближчі роки.

Висновки до четвертого розділу

У четвертому розділі було розглянуто еволюцію інституційної, інфраструктурної та стратегічної складових рекреаційно-туристичного використання історико-культурних ресурсів Івано-Франківська. Аналіз показав, що місто володіє потужною базою туристичних установ, які не лише забезпечують високий рівень обслуговування туристів, а й виступають активними агентами у збереженні та популяризації історичної спадщини в умовах воєнного стану.

У довоєнний період Івано-Франківськ демонстрував стабільний розвиток туризму на основі поєднання архітектурного надбання, фестивальної активності, культурної різноманітності та участі громадськості у збереженні

спадщини. Місто пропонувало різноманітні формати пізнання від класичних екскурсій до мистецьких інтервенцій, квестів, освітніх ініціатив і гастротурів. Завдяки такій багаточаровій структурі туристичної взаємодії історико-культурні ресурси активно інтегрувалися в економіку, освіту, громадянську ідентичність міста.

Після початку повномасштабної війни Івано-Франківськ зумів адаптувати свої туристичні стратегії до нових реалій. Історико-культурні ресурси почали виконувати нові соціальні функції ставати просторами підтримки, комунікації, спільного переживання, інтеграції внутрішньо переміщених осіб. Культурна спадщина перестала бути лише об'єктом туризму вона перетворилася на інструмент збереження психологічної стійкості, формування колективної пам'яті, мобілізації ресурсів громади в умовах кризи.

Туристичні установи, зокрема департамент культури, Туристично-інформаційний центр, локальні гіді, громадські організації та готельний бізнес, продемонстрували високу здатність до кооперації, цифровізації та креативної адаптації. У місті активно впроваджуються інклюзивні сервіси, інтерактивні мобільні рішення, екскурсійні продукти з гуманітарним акцентом, відбувається переосмислення культурного простору у відповідності до викликів часу.

На перспективу Івано-Франківськ має всі підстави для утвердження себе як моделі стійкого, інклюзивного, етично орієнтованого культурного туризму. Історико-культурні ресурси тут уже функціонують не лише як історичні пам'ятки, а як платформи для міжрегіонального діалогу, трансформаційної участі громадян, міжнародного партнерства та формування культурної суб'єктності громади у складних історичних умовах.

ВИСНОВКИ

Проведене дослідження дозволило комплексно охарактеризувати історико-культурні ресурси м. Івано-Франківськ як важливий елемент не лише культурної, а й рекреаційно-туристичної, економічної та соціальної системи міста. У роботі проаналізовано теоретико-методологічні основи поняття «історико-культурні ресурси», здійснено структурну характеристику об'єктів, розглянуто історичні передумови їхнього формування, алгоритми дослідження, а також практичні механізми їх використання у туризмі в довоєнний, воєнний і перспективний періоди.

На основі зібраного матеріалу встановлено, що історико-культурна спадщина Івано-Франківська формується як багат шарова система, яка включає архітектурні пам'ятки, сакральні споруди, музеї, урбаністичні комплекси, меморіальні об'єкти, культурні простори та публічні ініціативи. Її унікальність полягає у гармонійному поєднанні спадщини різних епох від доби Речі Посполитої до модерну ХХ століття, що робить місто привабливим для туристів різних інтересів і культурних запитів.

Дослідження сучасного стану використання цих ресурсів виявило їхню багатофункціональність: вони виконують не лише естетичну чи пізнавальну роль, а й стають просторами рефлексії, духовної підтримки, інтеграції, волонтерської активності та соціального об'єднання. Особливо це проявилось в період повномасштабної війни, коли туристичні маршрути трансформувались у гуманітарні й терапевтичні практики, а спадщина у точку опори для нових мешканців міста, внутрішньо переміщених осіб, волонтерів і локальних ініціатив.

У процесі дослідження було окреслено механізми роботи туристичних установ м. Івано-Франківська як муніципальних, так і приватних, виявлено їхню здатність до адаптації, цифровізації, інклюзивності та міжсекторної взаємодії. Саме ці інституції забезпечили стабільність функціонування культурної сфери навіть в умовах кризи, реалізуючи численні ініціативи з популяризації, збереження та осмислення історико-культурного простору.

Довоєнна ситуація продемонструвала, що в Івано-Франківську було створено потужну базу для туристичного розвитку: інфраструктура, подієва насиченість, міжрегіональна співпраця та участь громади стали основою, яка забезпечила готовність міста до кризового управління у сфері культури в період війни. Сучасна ситуація, у свою чергу, підтвердила цінність спадщини як чинника стійкості гуманітарної, психологічної, економічної.

У перспективі Івано-Франківськ має потенціал стати платформою для розробки моделей стійкого, соціально відповідального, інклюзивного туристичного розвитку, в якому історико-культурні ресурси не лише зберігаються, але й активно переосмислюються, оновлюються та використовуються як інструменти національної єдності, культурної дипломатії та спільного майбутнього. Історико-культурна спадщина Івано-Франківська це не лише минуле міста, а й його актуальне й стратегічне майбутнє, в якому культура, туризм і громада об'єднуються навколо ідеї цілісного, відкритого, стійкого й гідного життя в умовах змін.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Білик М. С. Проблеми охорони об'єктів культурної спадщини в умовах урбанізації Право і суспільство. 2020. № 3. С. 80–84.
2. Бойко І. М. Культурна спадщина як ресурс сталого розвитку туризму в Україні Вісник Київського національного університету культури і мистецтв. 2019. № 2. С. 45–52.
3. Вишневський В. І. Туризм і культурна політика України: аналітичні аспекти Туризм і регіональний розвиток. 2019. № 2. С. 65–70.
4. Гордієнко Д. С. Культурна ідентичність та туризм: проблеми взаємодії Соціальні комунікації. 2019. № 6. С. 41–45.
5. Гуменюк Г. М. Формування національної свідомості серед учнів засобами туристично-краєзнавчої роботи. Івано-Франківськ: Плай, 2000. 120 с.
6. Державна служба статистики України. Статистичний щорічник України за 2020 рік. Київ: Держстат, 2021. 560 с.
7. Державна служба статистики України. Туризм в Україні: статистичний збірник за 2019 рік. Київ: Держстат, 2020. 240 с.
8. Дмитрук С. М. Пам'ятки архітектури Івано-Франківська: сучасний стан та проблеми збереження Архітектурна спадщина України. 2017. № 5. С. 98–104.
9. Жадько В. О. До проблеми збереження історичної спадщини та формування законодавчої бази Гілея. 2010. № 3. С. 112–117.
10. Закон України «Про охорону культурної спадщини» від 08.06.2000 р. № 1805-III Відомості Верховної Ради України. 2000. № 39. Ст. 333.
11. Закон України «Про туризм» від 15.09.1995 р. № 324/95-ВР Відомості Верховної Ради України. 1995. № 324.
12. Зозуля М. Ю. Використання історико-культурних ресурсів для формування іміджу регіону: приклад Івано-Франківщини Регіональна політика. 2018. № 4. С. 19–23.
13. Івано-Франківська обласна державна адміністрація. Річний звіт про стан розвитку туризму в Івано-Франківській області за 2021 рік. Івано-Франківськ: ІФ ОДА, 2022. 75 с.

14. Клименко І. О. Міські маршрути культурної спадщини в Україні: приклад Івано-Франківська Вісник ЛНУ імені Тараса Шевченка. 2020. № 8. С. 145–150.
15. Ковальчук О. В. Історико-культурні ресурси як основа розвитку туризму в регіонах України Науковий вісник Ужгородського університету. 2017. № 1. С. 78–83.
16. Луцик Л. М. Івано-Франківськ як туристичний центр Прикарпаття: реалії та перспективи Регіональні студії. 2021. № 3. С. 102–106.
17. Матвійчук В. І. Урбаністичний туризм у контексті культурної спадщини: досвід Івано-Франківська Географія і сучасність. 2020. № 2. С. 56–60.
18. Мельник Л. Г. Туризм і культурна спадщина: взаємозв'язок та перспективи розвитку Економіка та держава. 2020. № 5. С. 60–64.
19. Міністерство культури та інформаційної політики України. Звіт про стан охорони культурної спадщини в Україні за 2020 рік. Київ: МКІП, 2021. 95 с.
20. Наказ Міністерства культури України від 10 грудня 2015 р. № 1126 «Про затвердження Порядку ведення Державного реєстру нерухомих пам'яток України».
21. Національна туристична організація України. Аналітичний звіт про розвиток внутрішнього туризму в Україні у 2020 році. Київ: НТОУ, 2021. 50 с.
22. Нечай М. І. Туристичні атракції Івано-Франківська: від спадщини до бренду Український географічний журнал. 2021. № 4. С. 72–76.
23. Олійник Т. І. Туристична дестинація та культурна спадщина: стратегічне планування розвитку Івано-Франківська Стратегія і практика розвитку міст. 2022. № 1. С. 39–44.
24. Офіційний сайт Державного агентства розвитку туризму України. Режим доступу: <https://www.tourism.gov.ua/> (дата звернення: 11.04.2025).
25. Офіційний сайт Івано-Франківської міської ради. Режим доступу: <https://www.mvk.if.ua/> (дата звернення: 11.04.2025).
26. Офіційний сайт Івано-Франківської обласної державної адміністрації. Режим доступу: <https://www.if.gov.ua/> (дата звернення: 11.04.2025).

27. Офіційний сайт Міністерства культури та інформаційної політики України.
Режим доступу: <https://mkp.gov.ua/> (дата звернення: 11.04.2025).
28. Офіційний туристичний портал Івано-Франківська. Режим доступу: <https://visit.if.ua/> (дата звернення: 11.04.2025).
29. Паньків З. П. Земельні ресурси. Львів: Видавничий центр ЛНУ імені Івана Франка, 2008. 256 с.
30. Паньків Н. М. Туристичне ресурсознавство. Львів: Український бестселер, 2011. 320 с.
31. Паньків Н. М. Туристичні ресурси Івано-Франківської області як складова культурно-історичної спадщини території Грааль науки. 2022. № 10. С. 150–155.
32. Паранюк І. Б. Архітектурна спадщина як рушій сталого туризму на прикладі Івано-Франківська Актуальні проблеми архітектури. 2021. № 15. С. 50–55.
33. Проців Н. В. Проблеми та перспективи просування культурної спадщини регіонів України на прикладі Івано-Франківської області Економіка та суспільство. 2023. № 39. С. 81–85.
34. Сидоренко Н. П. Роль культурної спадщини у формуванні туристичного іміджу регіону Туризм і регіональний розвиток. 2018. № 1(3). С. 89–93.
35. Стратегія розвитку туризму та курортів України на період до 2026 року. Київ: Міністерство економіки України, 2021. 64 с.
36. Федорів З. М. Івано-Франківськ: історико-архітектурний нарис. Івано-Франківськ: Лілея-НВ, 2016. 168 с.
37. Циншен В. Історико-культурний туризм і розвиток туристичних міст Культура народів Причорномор'я. 2002. № 31. С. 154–157.
38. Шевченко С. А. Історико-культурна спадщина як чинник формування туристичного іміджу регіону Економіка та держава. 2020. № 6. С. 92–95.
39. Шпак Н. О. Рекреаційно-туристичні ресурси України: проблеми використання та охорони Економіка. Управління. Інновації. 2020. № 1(25). С. 74–78.
40. Яворський В. К. Культурна спадщина Прикарпаття: шляхи збереження та використання в туризмі Карпатський вісник. 2019. № 4. С. 33–37.

41. Якимчук О. М. Історичне середовище старого міста Івано-Франківськ як ресурс розвитку туризму Український туризм: минуле, сучасне, майбутнє. 2019. № 1. С. 88–91.
42. Ярема Ю. Б. Сакральні пам'ятки Івано-Франківщини як елемент туристичної привабливості регіону Регіональні студії. 2021. № 2. С. 48–52.
43. Ящук І. В. Міський туризм як перспективний напрям розвитку Івано-Франківська Географія і туризм. 2018. № 51. С. 123–127.

ДОДАТКИ

Додаток А.

Структура історико-культурних ресурсів м. Івано-Франківськ

Івано-Франківськ володіє розвиненою системою історико-культурних ресурсів, які охоплюють пам'ятки архітектури, сакральні споруди, музеї, публічні простори та меморіальні об'єкти. Їх розподіл і функціональна спрямованість наведені у таблиці нижче.

Категорія ресурсу	Приклади об'єктів	Функція
Архітектурна спадщина	Ратуша, бастіон, міська кам'яниця	Екскурсійна, фототуризм
Сакральні споруди	Кафедральний собор, Вірменська церква, монастир Василіян	Паломницька, духовна, архітектурна
Музеї	Краєзнавчий музей, Музей мистецтв Прикарпаття	Освітня, культурна
Публічні простори	Площа Ринок, Стометрівка, Палац Потоцьких	Подієва, рекреаційна
Меморіальні об'єкти	Меморіальний сквер, пам'ятник І. Франку, Бандері, Шухевичу	Історична пам'ять, патріотичне виховання

Дод. В.

Основні туристичні події у м. Івано-Франківськ (2018–2023 рр.)

Туристична привабливість міста значною мірою забезпечується регулярними фестивальними подіями. Вони не лише активізують потоки, а й формують нові сенси для споживання історико-культурної спадщини.

Назва події	Опис події	Період проведення
Карпатський	Міжнародний фестиваль мистецтв,	Травень

простір	кулінарії, творчих індустрій	
Porto Franko	Сучасне мультижанрове мистецьке дійство	Червень
Свято ковалів	Традиційний фестиваль ремесел, народного мистецтва	Весна/осінь
Дні міста	Святкові заходи: концерти, ярмарки, історичні екскурсії	Травень
Ніч у музеї	Театралізовані події, екскурсії та перформанси	Щорічно в травні

Дод. С.

Інтерактивні формати представлення культурної спадщини

В умовах воєнного стану місто переорієнтувалося на креативні та цифрові формати презентації спадщини, що сприяє її безперервному функціонуванню навіть у кризових обставинах.

Формат	Приклад реалізації	Цільова аудиторія
Аудіогіди з QR-кодами	Таблички біля Ратуші, бастіону	Індивідуальні туристи
Театралізовані екскурсії	«Привиди Станиславова», нічні маршрути	Молодь, переселенці, туристи
Мобільні застосунки	Tourist IF мапа, бронювання, оглядові тури	Всі категорії туристів
AR-проекти	Інсталяції на площі Ринок	Культурно активні користувачі
Екскурсії-донати	Оплата = благодійність на ЗСУ або реставрацію	Свідомі громадяни, туристи

Приклади маршрутів культурного туризму в місті

Туристичні маршрути в Івано-Франківську враховують інтереси різних груп: від поціновувачів сакральної архітектури до прихильників урбаністичних тем.

Назва маршруту	Об'єкти включення	Тематика
Сакральний Франківськ	Собор Воскресіння, монастир Василян, Вірменська церква	Релігійно-історична
Місто бароко	Бастіон, площа Ринок, вул. Шевченка	Архітектурно-мистецька
Пам'ятки свободи	Меморіал загиблим, пам'ятник Франку, Бандері, Шухевичу	Політико-історична
Єврейський Станиславів	Синагога Темплъ, старі квартали, єврейський цвинтар	Міжетнічна спадщина
Фортифікаційне місто	Бастіон, мури, залишки міських укріплень XVII ст.	Військово-історична

Дод. Е.

Цифрові сервіси для туристів м. Івано-Франківськ

Цифровізація туризму стала невід'ємною частиною стратегії міста, особливо після 2022 року. Вона дозволила зберегти доступність спадщини для широкого кола осіб, зокрема для осіб з інвалідністю або тих, хто не може бути фізично присутнім.

Сервіс	Опис можливостей	Користувачі
Tourist IF (моб. додаток)	Маршрути, бронювання, розклад подій, карта, рейтинг локацій	Туристи, ВПО, мешканці
3D-тури	Онлайн-відвідування ратуші, музеїв, храмів	Всі категорії користувачів
Аудіогіди	Інклюзивні маршрути з мовною та	Особи з порушеннями

жестовою мовою	сенсорною адаптацією	слуху/зору
Telegram-бот	Швидкий доступ до подій, новин, запитання-відповіді	Молодь, техно-орієнтовані туристи
Сайт if.travel	Центральна онлайн-платформа для туристичної навігації	Всі, включно з міжнародними гостями

Дод. Ф.

Туристичні маршрути Івано-Франківська

**ТУРИСТИЧНИЙ
ІВАНО-ФРАНКІВСЬК ЗАПРОШУЄ**
TOURIST IVANO-FRANKIVSK WELCOMES

**ТУРИСТИЧНІ МАРШРУТИ
ОСНОВНИХ ІСТОРИКО-АРХІТЕКТУРНИХ ПАМ'ЯТОК МІСТА**
Sightseeing Walking Tours of Main Historic and Architectural City Landmarks

Маршрут 1 • ROUTE 1
Тривалість / Duration: 2,0 – 2,5 години / hours

Початок екскурсії • Beginning of the tour

- ➔ 12 Заїздний вокзал; Ivano-Frankivsk Station
- ➔ 13 Палац Попелюшки; Popelushko Palace
- ➔ 14 Українська Аптекарська православна церква (Історична церква, костел); Ukrainian Apostolic Church (Historical church, convent)
- ➔ 15 Обласний історико-краєзнавчий музей; Regional Museum of History and Local Lore
- ➔ 16 Музей мистецтва Прикарпаття (Історичний костел та дача); Regional Museum of Art (Historical church and dacha)
- ➔ 17 Морфологічний корпус медичного університету; Faculty of Morphological Faculty of Medical University
- ➔ 18 Парк ім. Т. Г. Шевченка (Заборожені діброви); T. G. Shevchenko Park (Forbidden Forest)
- ➔ 19 Церква Святого Духа; Church of Holy Spirit
- ➔ 20 Площа Майдан; Regional Philharmonic; Mityushyn Sq.

Закінчення екскурсії • End of the tour

Маршрут 2 • ROUTE 2
Тривалість / Duration: 2,0 – 2,5 години / hours

Початок екскурсії • Beginning of the tour

- ➔ 1 Центральный корпус медичного університету; Central Building of Medical University
- ➔ 2 Палац Гербуртів; Gербуртов Palace
- ➔ 3 Боржені стіни і вежі (далішня сировинна міська фортеця); Fortress walls and towers (the remains of an ancient fortress city)
- ➔ 4 Мисливський острів; Hunting Island
- ➔ 5 Гетьманський будинок; Hetman's House
- ➔ 6 Парк ім. Т. Г. Шевченка (Заборожені діброви); T. G. Shevchenko Park (Forbidden Forest)

Закінчення екскурсії • End of the tour

Маршрут 3 • ROUTE 3
Тривалість / Duration: 1,5 – 2,0 години / hours

Початок екскурсії • Beginning of the tour

- ➔ 1 Обласний історико-краєзнавчий музей; Regional Museum of History and Local Lore
- ➔ 2 Морфологічний корпус медичного університету; Faculty of Morphological Faculty of Medical University
- ➔ 3 Музей мистецтва Прикарпаття (Історичний костел та дача); Regional Museum of Art (Historical church and dacha)
- ➔ 4 Центральный корпус медичного університету (Станіславський дирекція залізниць); Central Building of Medical University (Stanislavskiy Directorate of Railways)
- ➔ 5 Палац Гербуртів; Gербуртов Palace
- ➔ 6 Маківський парк (Станіславський некрополь); Makivskiy Park (Stanislavskiy Necropolis)
- ➔ 7 Палац Івана Франка; Regional Music and Drama Theatre; Ivan Franko Monument

Закінчення екскурсії • End of the tour